

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN SERBEST ZAMAN TUTUMLARININ
İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
HEDİYE İLGEN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. TANER BOZKUŞ

BARTIN-2019

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP EBEVEYNLERİN SERBEST ZAMAN
TUTUMLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

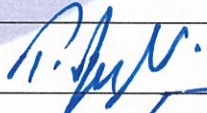
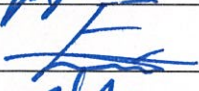
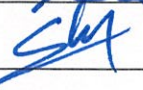
HAZIRLAYAN

Hediye İLGEN

DANIŞMAN

Doç. Dr. Taner BOZKUŞ

“Bu tez 16/08/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	İMZA
Doç. Dr. Taner BOZKUŞ	
Dr. Öğr. Üyesi Fatih YAŞARTÜRK	
Dr. Öğr. Üyesi Süleyman GÖNÜLATEŞ	

KABUL VE ONAY

Öğrenci Hediye İLGEN tarafından hazırlanan “Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Serbest Zaman Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı bu çalışma,tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliğı/oy çokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Taner BOZKUŞ
(Danışman)

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Fatih YAŞARTÜRK

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Süleyman GÖNÜLATEŞ

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../... tarih vesayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Metin SABAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Taner BOZKUŞ danışmanlığında hazırlamış olduğum “Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Serbest Zaman Tutumlarının İncelenmesi” adlı Yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

16/08/2019

Hediye İLGEN

ÖN SÖZ

“Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Serbest Zaman Tutumlarının İncelenmesi” adlı bu çalışmanın hazırlanmasının her aşamasında güler yüzüyle bilgi ve desteğini sürekli olarak hissettiren değerli danışman hocam Doç. Dr. Taner BOZKUŞ’ a, teşekkür ederim. Akademik hayatım boyunca yaptığı yönlendirmelerle başarılı olmamda büyük payı olan Dr. Öğretim Üyesi Fatih YAŞARTÜRK hocama teşekkür ederim. Tezimin yazım aşamasında sık sık görüşlerini bildirerek, tecrübelerinden faydalandığım Dr. Öğretim Üyesi Süleyman GÖNÜLATEŞ hocama teşekkür ederim.

Son olarak araştırma kapsamında yardımcı olan değerli akademisyen hocalarıma, arkadaşlarıma ve bu günlere gelmemde en büyük emeğe sahip sevgili aileme sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Hediye İLGEN
Bartın, 2019

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Engelli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Serbest Zaman Tutumlarının İncelenmesi

Hediye İLGEN

Bartın Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Taner BOZKUŞ

Bartın-2019, Sayfa: XII + 50

Bu araştırma, engelli çocuğa sahip ebeveynlerin serbest zaman tutum düzeylerini belirlemeye yönelik nicel ve betimsel bir çalışmadır. Ayrıca çalışmada engelli çocuğa sahip ebeveynlerin serbest zaman tutumlarının, cinsiyet, ekonomik düzey ve çocukların engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığı da incelenmiştir. Araştırmaya engelli çocuğa sahip, 84 baba ve 166 anne olmak üzere toplamda 250 ebeveyn katılmıştır. Örneklem belirlemek için, Bartın ilinde bulunan rehabilitasyon ve özel eğitim okullarında eğitim gören engelli çocukların ebeveynleri basit tesadüfi teknik kullanılarak seçilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Raghep ve Beard (1982) tarafından geliştirilen ve Türkçe 'ye geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Akgül (2010) tarafından yapılan 3 boyutlu "Boş Zaman Tutum Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Araştırma verileri Tek Yönlü ANOVA, bağımsız gruplarda T-testi analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiş ve verilerin değerleri incelenerek normal dağılımına karar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman; Tutum; Engelli çocuklar; Ebeveyn

ABSTRACT

M.Sc.Thesis

Investigation Of Free Time Children With Parents With Handicapped Children

Hediye İLGEN

Bartın University

Institute of Social Sciences

Physical Education And Sports Department

Thesis Adviser: Associate Professor Taner BOZKUŞ

Bartın-2019, Page: XII + 50

This research is a quantitative and descriptive study to determine the levels of free time for parents with children with disabilities. In addition, it was tried not to determine whether there is a meaningful difference in the free time attitudes, the gender, the economic level and the children of the disabled children of the disabled children. A total of 250 parents, including 84 fathers and 166 mothers with children with disabilities, participated in the survey. Parents of children with disabilities who were educated in rehabilitation and special education schools in Bartın province were selected using simple coincidental techniques to determine the sample. The three-dimensional "Leisure Attitude Scale" and the "Personal Information Form" developed by Raghep and Beard (1982) as validity and reliability study in Turkish were used by Akgül (2010). The research data were analyzed using the one-way ANOVA, T-test analysis technique and the values of the data were analyzed and the normal distribution was decided.

Key Words: Leisure time; Attitude; Children with disabilities; Parents

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA</u>
KABUL VE ONAY	iii
BEYANNAME.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
EKLER DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xii

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Problem Cümlesi	2
1.3. Hipotezler	2
1.4. Araştırmanın Önemi	2
1.5. Varsayımlar	2
1.6. Sınırlılıklar	3
1.7. Tanımlar	4

2. KURAMSALBİLGİLER ve LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Engelli Tanımı	5
2.2. Engellilik Türleri	6
2.2.1. Ortopedik Engelli	6
2.2.2. Görme Engelli	7
2.2.3. İşitme Engelli	8
2.2.4. Dil ve Konuşma Engelli	8
2.2.5. Süreğen Engelli	9
2.2.6. Serebral Palsi	10
2.2.7. Zihinsel Engelli	11
2.2.8. Down Sendromlu	11
2.2.9. Otizm	12
2.3. Engelli Çocuğa Sahip Aile	13
2.3.1. Engelli Ailelerin Yaşadığı Zorluklar	16

2.3.2. Engelli Çocuğa Sahip Ailenin Gereksinimleri	18
2.4. Zaman Kavramı	19
2.4.1. Kullanımına Göre Zaman Çeşitleri	20
2.4.1.1. Temel İhtiyaçlar İçin Ayrılan Zaman	20
2.4.1.2. Çalışma Zamanı	21
2.4.1.3. Boş Zaman	22
2.4.2. Zamanın Kullanımı	23
2.4.3. Boş Zaman İle Serbest Zaman Arasındaki Farklılıklar	23
2.5. Boş Zaman Tutumu	23
2.5.1. Bilişsel Tutum	24
2.5.2. Duyuşsal Tutum	24
2.5.3. Davranışsal tutum	25
3. MATERYAL METOD	
3.1. Araştırmanın Deseni.....	26
3.2. Veri Toplama Araçları	26
3.2.1. Genel Bilgi Formu	26
3.2.2. Boş Zaman Tutum Ölçeği	26
3.3. Veri Toplama Yöntemi	27
3.4. Verilerin Analizi	27
4. BULGULAR	
4.1. Hipotez 1	28
4.2 Hipotez 2.....	30
4.3 Hipotez 3.....	33
5. TARTIŞMA	
5.1. Hipotez 1	35
5.2 Hipotez 2.....	35
5.3 Hipotez 3.....	36
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	
Araştırmaya Yönelik Öneriler	37
KAYNAKLAR.....	39
EKLER.....	47

TABLULAR DİZİNİ

Tablo	Sayfa
No	No
Tablo 1: Ebeveynlerin cinsiyet değişkenine yönelik t testi sonuçları.....	28
Tablo 2: Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin ekonomik gelirine yönelik frekans ortalama ve standart sapma değerleri tablosu.....	29
Tablo 2.1: Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin ekonomik gelirine yönelik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tablosu.....	30
Tablo 3: Ebeveynlerin cinsiyet değişkenine yönelik t testi sonuçları.....	31
Tablo 4: Ebeveynlerin çocuklarının engel türüne yönelik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tablosu	33

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No

Ek 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU	47
Ek 2. BOŞ ZAMAN TUTUM ÖLÇEĞİ.....	48

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

N	:	Örneklemdaki denek sayısı
\bar{x}	:	Ortalama değer
SS	:	Standart sapma
Sd	:	Serbestlik derecesi
F	:	Hesaplanan değer
P	:	Anlamlılık düzeyi
WHO	:	Dünya Sağlık Örgütü
OÇEM	:	Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi
BZTÖ	:	Boş Zaman Tutum Ölçeği
SPSS	:	Statistical Package For The Social Sciences
DS	:	Down Sendromlular

GİRİŞ

Engellilik çoğunlukla kişilerin ve ailelerin kendi istemlerinin dışında karşılaştıkları bir yaşam durumu olup, bir eksiklik, yoksunluk ve ya özrü nedeni ile cinsiyete, yaşa, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yerine getirilememesi halidir. Aileye engelli bir bireyin katılması ile başlayan süreç, ciddi psiko-sosyal ve ekonomik sıkıntıları da beraberinde getirebilmektedir.

Bu zamanda ebeveynler birbiri üzerine suç atması ve ne yapacağını bilememeleri, yeni duruma uyumda zorluklarla karşılaşma, aile huzurunun değişmesi, aile içi iletişimin etkilenmesi, toplumun engelli bireyler ve ailesine yönelik yapılan olumsuz bakışı gibi durumları da göz önüne koymaktadır. (Özbesler 2008). Yapılan çalışmalarda engelli çocuğu olan ebeveynler aile yapısında, temel bozulmalar, yasaklamalar ile birlikte ailede zorlanmalara neden olduğu görülmektedir (İçmeli, Ataoğlu, Canan ve Özçetin 2008; Khamis 2007; Taanila, Syrjala, Kokkonen ve Jarvelin 2002).

Engelli çocuğu olan ebeveynler yüksek seviyede, inkâr, üzünlük, stres, depresyon, şok, öfke, hayal kırıklıkları kendilerini hayattan saklamaları ve suçluluk hissettiklerini belirlenmiştir (Barlow, Powell ve Gilchrist 2006). Ebeveynler gereksinimlerin desteklenmesi çocuğun gelişimini olumlu yönde etkileyebilmek ve çocuklarının eğitimlerine katılımını artırmaktadır. Engelli çocuğun gelişiminin desteklenmesinde oldukça önemli bir role sahip olan ebeveynler özellikle duygusal ve ruhsal açılarından hayati zorluklar yaşamaktadır. Ülkemizde engelli çocukların ebeveynleriyle yapılan araştırmalar onların engelli çocuğu olmayan ebeveynlerden daha bunalımda ve kaygılı olduklarını (Aysan & Özben, 2007; Bahar ve diğ., 2009; Dereli & Okur, 2008; Natan, 2007; Uğuz ve diğ., 2004), çocuklarının gelecekteki bakımına ilişkin endişeler taşıdıklarını ve engelli bireyin aile yaşamına getirdiği sınırlılıklar, ömür boyu bakımının getireceği zorluklardan doğan kaygılara sahip olduklarını (Çürük, 2008) ortaya çıkarmıştır.

Engelli bir çocuğa sahip olmak, engeli olmayan bir çocuğa sahip olmaktan daha fazla sorumluluk getirmektedir. Ailenin yaşamı çoğu zaman engelli çocuğun gereksinimleri etrafında dönmektedir. Bu gereksinimleri karşılamada babaya göre annenin daha fazla sorumluluk yüklenmesi, ilgisinin, zamanının ve enerjisinin çoğunu engelli çocuğa

vermek zorunda kalması anneyi giderek eşinden ve diğer çocuklarından da uzaklaştırabilmektedir. Bu nedenle zaman zaman engelli olmayan diğer kardeşlerde uyum ve davranış problemleri ortaya çıkabilmekte, evlilik ilişkisinde de bozulmalar olabilmektedir (Küçüker, 1993). Bu nedenle ebeveynlerin zamanlarını en verimli şekilde planlamaları ebeveynlerinden birisi engelli çocuğa zaman ayırırken diğerinin engelli olmayan çocuklarla zaman geçirmesi hem evdeki yükü azalmak hem de diğer çocukların engelli kardeşleri üzerinde ki olumsuz izlenim ve kıskançlık düzeyini hiçe indirmektedir.

Engelli olmayan kardeşlerin büyüdülerinde kardeşlerine bakım ve sosyal zaman geçirmesi için öğretici bir rol oynayacağı da aşikârdır. Bunun sonucunda kardeşler büyüklerinde ebeveynlerde zaman yükünü ve sorumluluklarını hafifletmiş olurlar.

İnsanlar, gelişmekte olan teknolojinin sürekli olarak gelişmesi mevcut olan boş zaman dilimleri daha da fazla artmaktadır. Her ne kadar bu zaman diliminde artış görülse de bu zamanı doğru kullanabilmek zamanın var oluşundan daha fazla öneme sahip olduğu sürekli olarak bilinmektedir. Mieczkowski (1990) serbest zamanı, her hangi bir etkinlik olmadan geçirilen zaman olarak, boş zamanı ise; özel sayılabilecek nitelikteki etkinliklere daimi olmak ve bu zamanı verimli değerlendirmek olarak belirtmiştir.

Boş zamanın çalışmanın dışında kalan zaman olması, kişilerin çalışma zamanları ile boş zamanları arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır. Şöyle ki, bireylerin çalışma zamanları arttıkça boş zaman ve bu zaman dilimi azalmaktadır ve çalışılan süre azaldıkça boş zaman daha fazla ve etkin değerlendirme olmaktadır. Yapılan araştırmalar, sanayi bakımından ileri olan ülkelerde hayat şartlarının olumlu yönde ilerlemekte teknoloji ve sağlık alanındaki gelişimler ile birlikte insanın yaşam süresinin de arttığını göstermektedir. Eski zamanlara oranla kişilerin daha az ç  ve ömrün daha fazla olduğu görülmektedir. Bu tür gelişmeler bireylerin boş zamanın artmasına neden olmakta ve rekreasyon etkinliklerine katılma fırsatı daha da artmaktadır. (Demir ve Çevirgen, 2006).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı engelli çocuklara sahip ebeveynlerin serbest zaman tutumlarının incelenmesidir. Ebeveynlerin sosyo-demografik özelliklerini saptamak ve boş zaman tutumlarını belirleyerek verilerin gruplar arası karşılaştırılmasını yapmak amaçlanmıştır.

1.2 Problem Cümlesi

Bartın ilinde engelli çocuğa sahip ebeveynlerin, cinsiyet, ekonomik gelir ve çocuklarının engel türüne göre serbest zaman tutumları ne düzeydedir?

1.3. Hipotezler

H1: Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin serbest zaman tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılıklar vardır.

H2: Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin serbest zaman tutumlarının ekonomik gelir düzeyine göre farklılıklar vardır.

H3: Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin serbest zaman tutumlarının, çocuklarının engel türüne göre farklılıklar vardır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Bartın ilinde engeli çocuğa sahip ebeveynlerin serbest zaman tutumlarının belirlenmesi için öneriler sunmayı ve engelli çocuğa sahip ebeveynlerin serbest zaman etkinliklerini etkili bir şekilde kullanabilmesi için , bu alanda yapılacak yeni çalışmalara kaynak olması nedeniyle önemlidir.

1.5. Varsayımlar

Bu araştırmada engelli çocuğa sahip ailelerin ölçek maddelerini yanıtlarken soruları samimi şekilde cevapladıkları varsayılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeğin elde edilecek veriler ile birlikte geçerli ve güvenilir olabileceği varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Araştırma; Bartın ilinde bulunan rehabilitasyon merkezleri, milli eğitime bağlı özel eğitim okullarına devam eden, ortopedik engelli 82, görme engelli 37, işitme engelli 32, dil ve konuşma engelli 31, süreyen hastalık 28, zihinsel engelli 40 toplamda 250 engelli çocuğa sahip, 84 baba, 166 anne ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Engelli; Doğuştan veya sonradan herhangi bir sebeple, zihinsel, bedensel, ruhsal, duyuşal ve sosyal becerilerini çeşitli derecelerde kaybetmesi sebebi ile toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılama zorlukları olan bakım, korunma, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişidir.

Serbest zaman: Gereklı kişisel faaliyetler ve iş dışında geçirilen zamandır. Bir başka deyişle uyku, iş, yemek yemek, okul, ev işleri gibi zorunlu etkinliklerin öncesi veya sonrasında dinlenmeye ayrılan keyfi zamandır (Karaküçük, 1999).

Tutum: Kişinin bir grup şeye, bireylere, olaylara ve çok çeşitli durumlara karşı bireysel faaliyetlerindeki seçimini etkileyen kazanılmış içsel bir durumdur (Senemoğlu, 2004).

Rekreasyon: Kişinin yoğun çalışma ağırlığı, rutin yaşam tarzı veya olumsuz çevresel nedeniyle etkilenen zihinsel ve fiziksel sağlığı tekrar kazanmak, koruma ya da devam ettirmek ve aynı zamanda doyum almak amacıyla, kişinin çalışma zamanı ve zorunlu ihtiyaçlarını giderdiği süreçten ayrı olarak bağımsız ve bağlantısız olarak gönüllü yapılan bütün etkinliklerdir (Karaküçük, 1997).

2. KURAMSAL BİLGİLER ve LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Engelli Tanımı

Günlük hayatta ‘özürlü’ ve ‘sakat’ terimleri “engelli terimi ile eş anlamlı olarak kullanımda olmasına karşın bu terimlerin hepsi farklı anlam olarak literatür de yer almaktadır. Özürlülük durumunu nesnelleştiren özürlü terimi bu durumu odak noktası haline getirir. Ancak engelli terimi, hemen gerçekleşme de belirli bir süre ve zamanla ilerledikçe zorunluluk oluşturan bu kavramı aşabilmeyi düşünce bazında daha yumuşak hale getirme ve esnetme başarabilecek bir terim olarak görünmektedir. (Koca, 2010, 4) “Bireysel veya sosyal yaşam sürecinde normal kriterlere sahip kişinin sonradan gelişen olaylar nedeni ile veya genetik nedenler ile normal işlevleri bu noksanlıklar sonucunda yerine getiremeyen” Birleşmiş Milletler (BM)’in engelli tanımıdır (Birdir ve ark, 2014, 147-148). 5378 Sayılı Engelliler Kanununa göre engelli tanımı “fiziki, zihinsel, ruhsal duruma ait ve duyarlar gibi yetilerde değişik seviyelerde gelişen kayıplar nedeniyle, topluma yapılan etkinliklere dâhil olma durumları kısıtlanan ve çevresel etmenlerden etkilenen kişi” şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Engelliler Hakkında Kanun, 2005, 1).

Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tanımına göre engelli kavramı daha geniş çapta ele alınmakta ve terim olarak kişisel hasar ve işlevlerin bozulması, faaliyetlerin sınırlandırılması ve kısıtlı katılım kapsamaktadır. WHO engelli tanımını yaparken; vücut morfolojisinde veya işlevlerinde gelişen problem, bir görev ya da eylem gerçekleştirilirken engelli bireylere faaliyet sınırlılığı oluşturan zorluklar ve yaşamsal durumlara dâhil olmada ortaya çıkan sorunlar, hayata katılımın kısıtlanması gibi 3 önemli unsuru vurgulamaktadır (Birdir ve ark, 2014, 147-148). Engelli bireylerin fiziksel engelleri ile beraber normal yaşama uyum sağlama sorunları ve çevresel faktörlere yönelik en iyi açıklamaları WHO gerçekleştirmiştir. WHO Engelli bireyleri beş ana grupta toplamıştır. Bunlar;

- a) Engel türü hareket bozukluğu olan (vücut organ ve ekstremitelerinde fiziki hareket kısıtlamaları olan kişiler).
- b) Engel türü duyuşsal bozukluk olan (görme yetisi sınırlı veya hiç olmayan; duyma işlevi tamamen kaybolmuş ya da çok hafif derecede duyabilen bireyler).

c) Engel türü iletişim bozukluğu olan (anlama, kendini ifade edebilme ve/veya anlama işlevi zarar görmüş, olmayan veya sınırlı olan bireyler) (Birdir ve ark. 2014, 147-148).

d) Engel türü zihinsel ve ruhsal olan (gösterilen davranışsal bozukluğun altında birden çok nedenin bulunduğu hastalıklara sahip bireyler).

e) Görülmeyen (gizli) engellere sahip engelliler (değişik hastalıklar; kalp problemleri, nefes alma güçlükleri, mide problemi olan kişiler) olarak karşımıza çıkmaktadır (Birdir ve ark,2014, 147-148).

2.2. Engellilik Türleri

Yalnız bizim dilimizde değil diğer birçok dilde de engelli ve engellilik anlamına gelen birden fazla sözcük bulunmaktadır. Örneğin, aslında aralarında anlam farkları olduğu halde aynı anlama gelmek üzere Türkçe'de "engelli" terimiyle eş anlamlı pek çok terim kullanılmaktadır. Bunların başlıcaları; özürlü, sakat, arızalı, ayrıcalıklı, özel eğitime muhtaç olarak sıralanabilir (Eripek, 1992; Karataş, 2002). Genelde tüm engelliler için yaşanan bu karmaşa belirli engelli kümeleri için de geçerlidir. Örneğin kör, âma, görme engelli, görme özürlü, az gören, vb. Bu sözcükler değişik anlamlar taşıdıkları gibi yer yer aynı anlama gelmek üzere de kullanılabilirler. Bu da bir zihin karışıklığı yaratabilmektedir (Karataş, 2002). Adlandırmadaki bu farklar, zaman zaman öyle çok tartışmaya neden olmaktadır ki, bu tartışmalar, gerçek sorunların önüne bile geçebilmektedir. Ailenin engel türünü bilmesi bu engelin yaşamları boyunca ne gibi gereksinimleri olduğunu bilmesi ve bu konuda ailenin diğer üyelerini ve çevresini bilgilendirmesi çok önemlidir.

2.2.1.Ortopedik Engelli

Fonksiyon kaybı ve noksanlık durumlarının kas-iskelet sisteminde olduğu engel türüdür. Üst ve alt ekstremitelerde, omurgada, normal dışında değerlendirilebilecek her türlü şekil bozukluğu, güçsüzlük, işlevsizlik ve serebral palsi, spastikler, spina bifida, vb. olanlar bu başlık altında yer almaktadır. Türkiye'de son yapılan nüfus sayımı verilerine göre 8.431.937 kişi özürdür ve bu bireylerin % 1.25'i ortopedik (fiziksel) özürdür (Kavaklı ve ark, 2012, 66; Mülayim, 2009).

2.2.2. Görme Engelli

Kişinin tek veya iki gözünde görme yetisinin tam veya kısmi şekilde kaybolması veya bozulması bulunan engelli bireydir. Görme engellilik, oluşma nedenleri, oluşma yeri, engelin şiddeti ve bireyin engel durumundan etkilenme derecesi gibi unsurlardan etkilenen bir takım kavramları içermektedir. Engelin tanımı, bu nedenle çeşitlilik göstermektedir. (Kılıçoğlu, 2006).Görme Engelliliğin ülkemizde iki türlü tanımı yapılmaktadır; bunlar yasal tanım ve eğitsel tanımdır

1. Yasal Tanım: Gerekli tüm düzeltmelerden sonra iyi gören gözündeki görme keskinliği 20/200 ya da daha az ve görme alanı 20 dereceden az olan kişilere kör, görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişilere az gören denilmektedir.
2. Eğitsel Tanım: Eğitsel açıdan kör, eğitimde dokunsal ve işitsel materyallere ihtiyaç duyan kişidir (Tuncer 2003). Az gören ise, büyütücü materyaller yardımıyla ya da büyük puntolu yazılı tableti kullanabilenlerdir (Özyürek 1995).

Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2006) görme yetersizliği şöyle tanımlanmıştır: Görme gücünün kısmen ya da tamamen yetersizliğinden dolayı, bireyin eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumuna görme yetersizliği denir.

Başka tanımlama ise, hiç görmeyenler ve az görenler olarak görme engelliler iki gruba da ayrılabilir. Az gören ve körlük ayrımı için ölçütler mevcuttur. Kavram olarak “kör”; normal çalışan göze kıyasla diğer gözde düzeltme işlemleri uygulansa bile %20 görme gücü ve görüş açısına sahip olan bireydir. Bütün düzeltici önlemler uygulandıktan sonra dahi görme yeteneğini öğrenme faaliyetlerinde kullanma sınırı 20/70 olarak belirlenmiştir. Batılı ülkelerin kullandığı bu tanımlar eğitmenler tarafından kısıtlı bulunmaktadır (Demir ve ark, 2009, 155). Görme Engelli bir çocuğu bulunan ebeveynler çocuğun erken yaş dönemlerinde gerekli özel eğitimleri aldıkları takdirde engelli birey diğer engel türlerine göre kendi kişisel gereksinimlerini, sosyal hayatlarını üst düzeyde ailenin sürekli gözetimi olmaksızın devam ettirebilirler. Günümüzde eğitim materyalleri (sesli kitap, sesli yanıt),sosyal medya, sesli trafik ışıkları sayesinde yaşam koşulları bir hayli üst düzeydedir.

2.2.3. İşitme Engelli

Tek veya iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı bulunan kişi işitme engelli kişidir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba dâhil edilmektedir. (Kavaklı ve ark, 2012, 66) İşitme kaybı sınırlayıcı durumlarını bu bireyler konuşma dilini öğrenmeye çalışırken şiddetli biçimde gösterir. İşitme engelli çocuklar normal yaşlarına göre ses geri bildirimlerini doğru alamadıklarından ses üretimleri düzgün gerçekleşmez ve ileriki yaşlarda, işiten yaşlarına yetişemedikleri görülmektedir (Makaroğlu, B, 2012, 54). Bilişsel gelişim açısından, yapılan araştırmalar, işitme engeline sahip bireylerin işiten bireyler ile aynı bilişsel düzeyde olduklarını desteklemektedir. Bu engel grubunda konuşmada, okumada ve yazmada yaşanan zorluklar işitme engeli ile doğrudan ilişkilidir. Dil becerilerindeki yetersizlikler, işitme engelli kişilerin ileriki yaşlarda sosyal/duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyebilmekte, işiten akranları ile ilişkiler kurmalarını ve yakın arkadaşlık etmelerini zorlaştırmaktadır (Cavkaytar & Diken, 2006). Bu durumda işitme engelli çocuğu olan ebevenyler çocuklarının eğitimlerini sağlıklı bir şekilde almaları, her bireyin ihtiyaç duyduğu gibi kendilerini en doğru şekilde ifade etmelerini ve sosyal uyumunu sağlayarak kendilerini topluluklar önünde konuşabilmelerini güçlendirmek için dil ve konuşma terapistlerinden destek almalı evde çocuklarıyla dil ve konuşma egzersizleri yapmalıdır.

2.2.4. Dil ve Konuşma Engelli

Konuşma engeli, herhangi bir nedenle konuşamamak veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde bozukluk olması ve ses bozukluğu olmasıdır. İşitme yetisi olduğu halde konuşma yetisini gerçekleştiremeyenler, konuşma cihazına ihtiyaç duyanlar, gırtlakını herhangi bir sebeple yitirmiş olanlar bu gruba girer (Kavaklı ve ark, 2012, 66; Özürlü Oranları Cetveli). Sadece doğuştan işitme ve konuşma engelliler sesleri tanıyamadıkları için işaret dilini kullanırlar. Sonradan bir hastalık ya da kaza nedeniyle işitme engelli olanlar sesleri ve kelimeleri ezberledikleri için konuşma konusunda daha avantajlıdırlar.

Dil ve konuşma bozuklukları sadece çocuğun dil gelişimini etkilemekle kalmaz, diğer bütün gelişimsel alanları, akademik ve sosyal becerileri, bireyin sosyal yeterliliğini ve günlük yaşantısını da aynı doğrultuda etkiler (Cavkaytar & Diken, 2006). Sahip olduğu

engelin doğasına bağlı olarak bu kişiler farklı farklı özellikler gösterebilmektedir. Bu gruptaki bireyler özellikle sosyal ilişkilerinde akranları ile problemler ve akademik yaşamlarında ciddi sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Özgüven ve grup içinde bağımsız davranışlarda sıkıntı duyabilmektedirler. Gruptan alacakları olumsuz tepki ve/veya utanma nedeniyle, konuşma problemi olan kişiler çoğu konuşmaları gereken ortamlara girmekten korkar, grup içerisinde görüşlerini ve kendilerini ifade etmekten sakınırlar, gruptan alacakları tepkiye göre tutum geliştirebilirler (Cavkaytar & Diken, 2006). Bu süreç bireyi yalnızlığa iter

2.2.5. Süreğen Engelli

Süreğen hastalıklı olma, gelişim sürecinde, bireyin, sürekli bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle, eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumudur. Başka bir tanımla; normalden sapma veya bozukluk gösteren, kalıcı yetersizlik bırakan, geriye dönüşü olmayan, patolojik değişiklikler sonucu oluşan, hastanın rehabilitasyonu için özel eğitim gerektiren, uzun süre boyunca bakım, gözetim ve denetim gerektirmesi beklenen durum olarak tanımlanmaktadır. Doğuştan anomaliler, doğuştan kalp hastalıkları, epilepsi (sara), kronik böbrek yetmezliği, kanserler, hemofili (kan pıhtılaşması yetersizliği), diyabet (şeker hastalığı), kistik fibrozis, astım, akdeniz anemisi (talassemi), kalp-damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, üniter ve üreme organı hastalıkları, cilt ve zührevi hastalıklar, endokrin ve metabolik hastalıklar, psikolojik davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları süreğen hastalıklar içerisinde ele alınmaktadır (Bolat, 2018).

Sürekli bakım ve tedavi gerekliliği olan, bu tip engele sahip bireylerde çalışma kapasitesi ve fonksiyonları engelleyen kalp-damar, kan, sindirim sistemi, idrar yolları ve üreme organları vb. gibi organ ve sistemleri tutarak yansıyan engel türüdür. Süreğen hastalık değerlendirilirken toplam özürlülük oranlarına dâhil edilir buna rağmen diğer özürlülük tiplerinden farklı nitelendirilir. Süreğen engele sahip çocukların ailelerinde daha yüksek stres ve kaygı düzeylerine rastlanmaktadır (Türkiye Özürlüler Araştırması, 2; Uğuz ve ark, 2004, 42,46). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde (2005) ise süreğen hastalık; gelişim dönemi içinde kişinin daimi bakım ve tedavi gerektiren hastalığı nedeniyle eğitim performansının ve sosyal uyumunun olumsuz yönde etkilenmesi durumu olarak tanımlanmaktadır.

2.2.6. Serebral Palsi

Serebral palsy pediatrik yaş grubunun en sık gözlenen fiziksel özürlülük nedenidir. Beyin gelişimini tamamlamamışken ilerleyici olmayan hasarı sonucu ortaya çıkan bir hareket ve postür bozukluğudur. Cerebral Palsy ilerleyici değildir. Travmaya uğramış beyne erken müdahale edilmesi ve hayat boyu rehabilitasyon uygulamasıyla önemli gelişmeler sağlanabilmektedir. Prematüre doğum, düşük kilolu doğum, kanın pıhtılaşma problemleri, anne – bebek arasında kan uyuşmazlığı, gebelikte ya da doğum esnasında bebeğin oksijensiz kalması, beyin kanamaları, hamilelik döneminde annenin, bebeğin sinir sistemini etkileyecek, bakteriyel ya da viral enfeksiyon yaşaması, annenin hamilelik döneminde alkol, sigara, uyuşturucu ve/veya çeşitli ilaçlar kullanması, yaşadığı psikolojik sorunlar ve karın bölgesine gelen darbeler Cerebral Palsy'e neden olabilir.

Serebral palsinin klinik tablosu değişkenlik göstermektedir. Başlangıçtaki hipotoninin yerini zamanla spastisite ya da istemsiz hareketler alabilmektedir. Hareket ve postür bozukluğu serebral palsili çocuklarda temel klinik tabloyu oluşturmaktadır. Bunlara ek mental retardasyon, nöbetler, göz problemleri (homonim hemianopi, strabismus gibi) asteroagnozi, proprioepsiyon bozuklukları ve işitme bozuklukları tabloya eşlik edebilmektedir. Hepsi var olduğunda rehabilitasyon süreci zorlu ve uzun olmaktadır (El ve ark., 2007, 76). Serebral palsy üzerine bir çok araştırma ve tanılama çalışmaları sonuçları engellilik düzeyinin durağan olduğunu ve ilerleyen dönemlerde engellilik düzeyinin artmadığı saptanmıştır. Başka bir kaynağa göre ise Magill-Evans ve arkadaşları (2001) 90 serebral palsili (13-15 ve 19-23 yaşlarında iki grup), 75 sağlıklı ergen ve anne-babalarında yaptıkları araştırmada; serebral palsili (SP) olan 19-23 yaşlarındaki gençlerde, SP'li olan her iki yaş grubundaki ergen ve gençlerin anne-babalarında, gelecekle ilgili umut, bağımsızlık ve başarı beklentilerinin kontrol grubuna göre daha düşük olduğunu saptamışlardır (Akt. Uğuz ve Ark.). Bu çalışmaya göre ise diğer bütün engelli türlerinde olduğu gibi ebeveynlerin çocuklarının bağımsızlık, başarı ve kendi başına yaşamını daim ettirmesin de beklentileri düşük olması bize ailelerin çocuklarıyla yaşamları süresince yüksek düzeyde ilgi ve zaman ayırmalarını vurgulamaktadır.

2.2.7.Zihinsel Engelli

Zihinsel engelli kişi, zihinsel yetersizliğin çeşitli derecelerde olduğu bireydir. Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), Down Sendromu, Fenilketonüri (zekâ geriliğine yol açmışsa) bu gruba dâhil edilir (Kavaklı ve ark, 2012,66). Zihinsel engelli çocukların sergilediği ve yaşadıkları güçlük, öğrenme ve hatırlamanın en temel koşullarının en önemli öğesi olan dikkat yoğunlaştırılması ve devam ettirilmesidir.

Ülkemizde 2006 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 4. maddesi ğ, ö, ř fıkralarında zihinsel engellilik; “ok ağır düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey”, “hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey”, “orta düzeyde zihinsel yetersizliği olan birey” olmak üzere üç gruba ayrılmıştır ve aynı maddenin ii fıkrasında “zihinsel yetersizliği olan birey”: Zihinsel işlevler bakımından ortalamanın iki standart sapma altında farklılık gösteren, buna bağlı olarak kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde eksiklikleri ya da sınırlılıkları olan, bu özellikleri 18 yaşından önceki gelişim döneminde ortaya çıkan ve özel eğitim ile destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan birey, olarak tanımlanmıştır (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2006).

2.2.8. Down Sendromu

Down sendromu genetik bir bozukluktur ve 21.kromozmun trizomisinden kaynaklanır. Değişik derecelerde fiziksel, zihinsel ve gelişimsel yetersizliklere yol açar. Zekâ puanı değerlendirmesine göre Her 1/732 doğumda DS’lu doğan bireylerin ortalama %85’i 40-60 arasında zekâ puanı gösterir ve hafif - orta düzeyde zihinsel yetersizlik gösterirler. Zekâ puanı 40’ın altına düşen DS’ların %15’inde ağır düzeyde zihinsel yetersizlik görölmektedir. DS bireylerin kendilerine özđü özellikleri bulunmaktadır. DS’luların bilişsel ve konuşma yetersizliklerinin dayandığı hipotez; konuşma ve anlamayı birleştirmedeki spontan sürecin geliştirilememesi nedenidir. DS’luların özelliklerinin profilinin oluşmasında genetik durumun ağır bastığı düşünölmektedir.

Deneyim, eğitim ve sürecin dinamik doğası gibi faktörler DS’luların performansı ve biyolojik gelişimini etkilemektedir. Yaşamla edinilen süreç ve doğuştan gelen karakteristikler DS’luların bilişsel özelliklerini oluşturmaktadır. DS’luların alıcı dil, algılama hızı, sözel olmayan muhakeme, alıcı dil sözcük dağarcığı ve sayı dizisini

hatırlama gibi beceriler gibi özellikle birkaç alanda zorluklar yaşadıkları araştırmalarda ortaya konmuştur (Yıldırım ve Ege, 2015, 21; Bilginer, 169,170). Down sendromlu bireylerin topluma kazandırılması çalışmaları ülkemizde son yıllarda çok aktif durumdadır. Bunlardan en popüler olanları Down kafelerdir burada engelli bireyler burada hem çalışma disiplini edinirler hem de müşterilerle birebir iletişim kurarak sosyalleşirler ufak bir geliri olsa da aileye maddi olarak destek olmaları ve zamanlarının belirli bir bölümünü burada geçirmeleri ailelerin çocuklarına yönelik yaşam tatminlerini arttırmaktadır.

2.2.9.Otizm

1943 yılında Kanner tarafından medikal literatüre kazandırılan “otizm” kısıtlanmış yinelenen davranış örüntüleri, sosyalleşme ve sözlü olan ve olmayan iletişimde bozukluk gibi temel belirtiler ile tanımlanmaktadır. Otizm tanımlandıktan sonra ilk zamanda aile ve sosyal çevrenin yanlış davranış tutumlarından kaynaklandığı düşünülmüş ancak geçen yıllar süresince yapılan detaylı araştırmalar ve bilimsel alandaki ilerlemeler sonucunda hastalığın temelinde nörobiyolojik etkilerin hastalığın temelinde rol aldığı tespit edilmiştir. Otizmin en belirgin özelliği toplumla ilişki kurmada yaşadıkları zorluklardır (Bodur ve Soysal, 2004, 394; Özeren, 2013, 59).

Ayrıca, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğine göre (2006) “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu” ve “Otizm” D/DB“den farklı engel grupları olarak yer almaktadır. Yönetmeliğin 4. maddesi i fıkrasına göre “dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan birey”: Yaşına ve gelişim seviyesine uygun olmayan dikkat eksikliği, aşırı hareketlilik, hiperaktivite ve dürtüsellik belirtilerini en az iki ortamda ve altı ay süreyle gösteren, bu özellikleri yedi yaşından önce ortaya çıkan, özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir. Aynı yönetmeliğin 4. maddesi u fıkrasına göre “otistik birey”: Sosyal etkileşim, sözel ve sözel olmayan iletişim, ilgi ve etkinliklerdeki sınırlılığı erken çocukluk döneminde ortaya çıkan ve bu özellikleri nedeniyle özel eğitim ile destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan bireydir. Otizmlı çocuğu olan ebeveynlerin normal bir çocuğa sahip olan ebeveynlere göre çok daha stresli olduğu görülür. Çünkü otizmlı bir çocuğa sahip olmak hem yorucu hem de büyük bir sorumluluk ister. Otizmlı çocuğun en yakınındaki kişiler olan anne ve babalar zaman-zaman enerjisi sıfırlanmış, stresli ve diğer ebeveynlere nazaran kendilerine yeterince vakit ayıramama ve çocukları

ile yaşadığı sorunlar nedeni ile zor durumlar yaşayabilir. Hem otizmlili çocuğun tedavisine destek olmak hem de fazla yıpranmadan otizm tedavisinde en etkili kişiler olarak aktif bir şekilde tedavi programında dâhil olmak için anne ve babaların bilinçli olması ve zaman planlamasını verimli yapmaları çok önemlidir.

2.3.Engelli Çocuğa Sahip Aile

Her engelli bireyin bir ailesi vardır. Engelliler ve aileleri tüm toplumların gündeminde olan güncelliğini koruyan sorunlardan biridir. Engellilik, bireye özel olmakla birlikte getirileri ailedeki her bireyi etkilemektedir (Canarşlan, 2014). Basit yaşamsal faaliyetlerin yerine getirilmesi açısından engelli aileleri, engelli çocuğa sahip oldukları andan itibaren pek çok sorun ile karşı karşıya kalmak durumundadırlar. Ebeveynler beklenmedik bu durumu karşılarken büyük şaşkınlık yaşarlar ve bu durumu yabancılayarak kendilerini yepyeni hayat koşullarına teslim etmektedirler. Bu yeni yaşam koşulunda aile, hem aile bireyleri içerisinde hem toplum hem de çocuğun eğitimi süresince eğitim kurumlarında çok sayıda zorluğa maruz kalacaktır. Engelli ebeveyni bulunduğu andan itibaren duruma özel sorunlarda beraberinde eşlik etmektedir. Gündelik sorunları daha zorlayıcı hale getiren ise engelli çocuğun süregelen günlük bakım işlevleri ve engelli çocuğa ait davranış problemleridir. Yaşam boyu devam eden engellilik özel bakım gereksinimlerini de kendisi ile birlikte taşımaktadır (Ayyıldız ve ark, 2012, 1-2). Ailenin engelli çocuğun doğumundan itibaren en zor süreç çocuklarının engelli bir birey olduğunu kabullenme sürecidir. Engelli çocuğun tanısından önce sosyal yaşamda yer edinmiş ebeveyn, çocukları engelli tanısı aldıktan sonra, normalden farklı bir çocuğa sahip olmanın getirdiği duygusal baskı ve kaygı ile yoğun sorunlar yaşamakta, kendilerini toplumdaki diğer ebeveynler gibi görmemektedirler (Cohen ve ark. 1987). Engelli bir çocuğa sahip olan ailelerin tepkilerini ele almakta fayda vardır. Ailelerin farklı özellikleri olan çocukları olduğunu öğrendikleri anda karmaşık duygular içine girmeleri kaçınılmaz olacaktır. Bu karmaşık duygular bazı psikolojik tepkilere neden olur. Bunlardan başlıcaları; belirsizlik (başka bir akrabamız da böyleydi, sonra düzeldi), şok (çocuğun gelişimi bir anda durdu), inkar (farklı kaynaklardan bilgi toplanır çocuğa konan teşhisle uyup uymadığına bakılır), suçluluk (ebeveynler karlılıklı suçlanır. Anneler hamilelik sırasında beslenme, egzersiz ve kötü alışkanlıkları varsa bunlardan dolayı kendini suçlar), kırgınlık (Neden benim başıma geldi?), depresyon (Tükenmişlik, yorgunluk, ağlama

nöbetleri) ve kabuldür (Gerçekçi plan ve beklentiler). Engelli çocukların ailelerinin geçirdiği aşamalar bir noktaya kadar benzerlik göstermekle birlikte anne babalar zaman zaman bu aşamalar arasında gidip gelebilir ya da bu aşamalardan birine takılıp kalabilirler. Bu durumu etkileyen sebepler, kişilik özellikleri, eğitim, sosyo-ekonomik düzey, toplum ve akraba baskıları gibi aileden aileye değişiklik gösteren sebeplerdir. Engelli birey doğduğunda artık aile yeni bir hayata alışmak zorundadır. Çoğu evlilikler bu sebepten dolayı bitebilmektedir. Toplumumuzda bazı eğitim düzeyi düşük babalar bu durumdan anneyi suçlu bulmaktadır. Son yıllarda engel türleriyle ilgili yapılan birçok bilimsel çalışma bu durumun aksini kanıtlamaktadır. Bazı aileler utançtan çocuklarıyla birlikte dışarı çıkamazlar. Aile için sosyal çevre küçülebilir. Önemli olan ailenin çocuğu olduğu gibi kabul etmesi ve yeniden hayatlarına uyum sağlamaları için gerekli desteği almasıdır.

Bu süreç ne kadar uzun olursa çocuğun gelişimine ve eğitimine olumsuz geri dönütleri olacağı gibi ailenin içinde bulunduğu çıkmazı da sürdürmesine neden olur. Engelli çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarının durumlarını kabullendikten sonra ilk olarak engellilik kavramını araştırması ve içinde buldukları durumun olumlu ve olumsuz yönlerinin araştırmaları çocukların gelişimleri için hangi yöntemleri kullanacakları, çocuklarının özel ihtiyaçlarının tespiti, buldukları çevrenin olanaklarını ve kardeş sayısına bağlı aile planlamalarını yapmaları gerekmektedir.

Engelli çocukların ailelerinin yaşam kalitelerinin göz önünde bulundurulması, ailelere yapılacak etkin desteğin belirlenebilmesi açısından önemli olabilir. Engel hakkında bilgili olmak, hastalıkla baş etmede anne ve babaların yaşam kalitesini yükseltmektedir. (Canarşlan, 2014)

Engelli bir çocuk ile ebeveyni arasındaki ilişkinin, sıradan bir aile çocuk ilişkisine göre çok daha karmaşık, gergin ve daha belirsiz olduğu düşünülür. Birçok ebeveyn çocuğun engelini tanıyıp, bu durum ile başa çıkarken, kardeşleri ve akranları ile ilişkilerini yönlendirmek konusunda problem yaşamaktadır. (Hallahan & Kauffman,1994).

Engelli çocuk sahibi olma durumuna uyumlu olmada ve güçlüklerle karşı koyma konusunda aileler arasında farklılıklar olmaktadır. Kültürel yapı, aile yapısı ailenin engelli çocuğun durumuyla ilgili bilgi düzeyi, çocuğun engellilik türü ve derecesi gibi

aileye ait özellikler ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyi bu güçlüklerle baş edebilmesinde etkili olan faktörlerdir ve en çok üzerinde durulan ailenin aldığı sosyal desteğin niteliğidir. Ailenin problemler ile daha kolay baş edebilmesine ailenin destek sistemlerinin olması aracılık eder ve ailenin stresini azaltmakta ve uyumunu kolaylaştırmaktadır. Kişilerin başa çıkma davranış durumlarındaki değişken yönlerinin kişilerin bulunulan şartlara ve sosyal destek kapsamına bağlı olduğunu Lazarus ve Folkman (1987) Endler ve Parker (1989) analizlerinde vurgulamışlardır.

Bazı yapılan çalışmalarda, engelli bir çocuğa sahip olmanın ebeveynlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Özellikle annenin çocukla sürekli bir bağımlılık içinde olması, çocuğun özel bakım ve eğitime ihtiyaç duyması ve anne babanın çocuklarının gelecek kaygısını devamlı yaşamaları, yaşamlarındaki stresi ve depresyon düzeyini arttıran önemli etmenlerdendir (Cummings,1976; Lockshin, vd. 2005; Sicile – Kira, 2004; Robledo & Ham-Kucharsk, 2005).

Tüm bu etkilerin yanı sıra engelli ailelerinin endişelerini daha da artıran durumlar olarak çevrenin tutumu nedeniyle sosyal aktivitelere katılamama, çocuğun günümüz ve gelecek belirsizliği karşımıza çıkmaktadır. İlerleyen zamanlarda yaşlılık ile beraber engelli çocuklarının bakım endişeleri aile bireylerini sarmaya başlar ve buda aile bireylerinde depresyona, kendilerini suçlamaya ve anksiyete gibi duygusal sorunlara dönüşür (Ayyıldız ve ark, 2012, 1-2).

Bir ailede engelli bir bireyin olması engelli kişiyi etkilediği kadar diğer aile bireylerini de duygusal ve sosyal yönden etkiler ve pek çok problemin ortaya çıkmasına yol açabilir. Engelli ebeveynleri reddetme, şok, acı duyma ve depresyon, suçluluk hissetme, utanma ve kabullenememe gibi duygularını yaşarken bunların yanı sıra bu durumlara nasıl uyum sağlanılacağı çabasına da girmektedirler ve çözüm yolu bulmaya çalışmaktadırlar. Bu karmaşa beraberinde ebeveynlere kaygıyı da getirmektedir çünkü engelli çocuğa sahip olmak doğumdan itibaren değişik güçlükleri de beraberinde doğrudan bulundurmaktadır. Ailelerin yaşadıkları güçlükleri sıralayacak olursak;

- Maddi yetersizlikler
- Yaşam tarzının değişmesi
- Aile ve sosyal çevre ilişkilerinin yeniden düzenlenmek zorunda kalınması

- Psikolojik sıkıntılar
- Anksiyete
- İleri durumlarda alkol bağımlılığı
- Engelli çocuğa daha çok gösterilen sorumluluğun yarattığı yorgunluk ve beraberinde psikolojik yakınmalar
- Engelli çocuğun sağlık, eğitim ve gelişimine yönelik girişimlerde çok daha dikkatli davranma zorunluluğu
- Depresyon

Bu sorumlulukları yüklenmek ebeveynleri ciddi şekilde depresyona itmektedir. Engelli ailelerinin ciddi desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır ve bu duygusal yükümlülükleri aşmada aile ve çevreden destek beklemektedirler. Ailelerin çoğu yeni hayatlarına uyum sırasında değişik yöntemler uygulamakta ve bu sürecin birçok değişkenden etkilendiği bildirilmiştir. Bu evrede ebeveynlere gösterilecek hassasiyet ve yapılacak yardım ve destekler uyulmamanın daha rahat olması için vesile olacaktır. Ailelere yapılacak yardımların tam hedefi vurabilmesi için ailelerin ihtiyaçlarının kesin olarak belirlenerek bu konu için anlaşılması yönünden önem arz etmektedir. (Softa. 2013, 590, 591) (Küçüker, 1993, 23-29)

2.3.1. Engelli Ailelerinin Yaşadığı Zorluklar

Aile toplumun merkezini oluşturur ve toplumsal bir kurum olarak hayatta yer alan kurumların başında yer almaktadır. Ailenin dönüm noktasını bir çocuğun doğumu oluşturur ve bu katılım yenilik getirirken, aile ilişkilerinde de değişikliklere neden olur. Ebeveynler birbirlerinin eşi olarak hem karşılıklı birbirlerinden, hayattan, hayata yönelik beklentilerinden, mesleklerinden, yakın çevreden ve toplumdaki farklı beklentiler içerisine girerler. Yaşam amaçlarının yeniden gözden geçirilmesi, yapmak istenilen birçok şeyin ertelenmesi veya tamamen iptal edilmesi engelli çocuğu olduğu kendilerine bildirilen anne-babaların sık gözlenen davranışlarıdır. Eğer çocuk doğmadan önce aile işlevleri zaten sağlıklı ilerliyorsa, engelli çocuğunda aileye katılması aile üzerindeki etkiyi daha da arttırabilmektedir.

Bir aileye sağlıklı bir çocuğun katılması bile belirli çapta stres nedeni iken, doğacak çocuğun engelinin olması aile rutinini daha çok bozmaktan evliliğin bitimine kadar

durumu götürebilir. Olumsuz tepkilerin nedenleri olarak, stres, depresyon, fiziksel, maddi açıdan ve psikolojik sorunlarla karşılaşma, sağlık merkezlerindeki duyarsız personellere denk gelmek, çevre ve akrabaların olumsuz tepkileri sayılabilir. Ebeveynlerin karşılaştıkları bu sorunlar yüksek strese yol açmaktadır. (Lafçı ve ark. 2014, 725,726)

Ailenin birtakım görev ve sorumlukları engel türü ne olursa olsun engelli bir çocuğun ihtiyaçları bulunmaktadır. Hatta bazı sıkıntılar bu görev ve sorumlulukları yerine getirirken ebeveynlerin karşısına çıkabilmektedir. Aşağıda bazı bu sıkıntılara yönelik örnekler bulunmaktadır. Engelli bireye sahip olan ebeveyn, çocuklarının rutin bakım ve ihtiyaçları ile sürekli ilgilenmek ve bununla beraber çocuğun engellilik derecesine göre genellikle sürekli onların yanlarında olmak zorunda olduklarından günlük yaşam tarzları ciddi değişmektedir.

Opera sanatçısı olan bir ailede engelli çocukları olan baba; *“Bizim, eşimin de benim de sanat hayatımızı bitirdi. Yapabileceğimiz çok şey vardı. Artık eskisi gibi değil. Ben fazla dışarıya çıkamadığım için sanatsal anlamda dostlarımı kaybettim, aramamaya başlayınca çok doğaldır, aranız soğuyor ilişkiler kopuyor. Sanatsal ve sosyal yönden hayatımız değişti. Yakın ilişkilerde olduğumuz aileler, arkadaşlarımız vardı, ancak böyle ilgili olmaya karar verdiğimizden itibaren bu dostlardan, bu arkadaşlardan koştuk...”* şeklinde yaşam şekillerindeki değişikliği ifade etmiştir.

Çevrenin tutumu, engelli bireye sahip ebeveynlerin yaşadığı güçlüklerden biridir. Bir diğer zora sokan durum ise evdeki diğer sağlıklı kardeş ile uyum sorunlarının yaşanması ve diğer kardeşim duruma yönelik anlayışsız tutumudur. Engelli bir kardeşle büyüme normal kardeşlerin psikolojik uyum ve davranışlarında bazı değişiklikler yaşamalarına neden olabilmektedir. Engelli çocuk daha fazla ilgi ve bakıma muhtaç olduğundan diğer kardeşin maruz kaldığı ilgi eksikliği, diğer çocuğu da etkileyerek ek olumsuzluklar doğmasına neden olabilmektedir. Engelli birey ve ailelerde çocuklarının yaşadıkları bu durum sebebiyle zorluklar onlarda, belirsizlik, endişe, öfke, kaygı, isyan gibi bazı duyguların yaşanmasına da sebep olabilmektedir (Kula. 2011, 168-173).

2.3.2. Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Gereksinimleri

Ailenin ihtiyaçları, sorumluluk göstermesi gereken durumlar ve aile içi rol paylaşımı engelli bireylerin yer aldığı ailelerde farklılık göstermektedir. Engelli aileleri hem kendi duygularıyla hem de toplumdaki gelecek tepkiler ile baş etmek durumunda kalırlar. Eş zamanlı olarak toplumdaki engelli kişilere karşı geliştirilen olumsuz tutumlarla mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar. Duygusal destek, bilgilenme, sosyal destek, ekonomik destek, geleceği planlama engelli bireylerin ailelerinin gereksinimleri olarak belirtilebilir. Bu gereksinimler;

Bilgilenme Gereksinimi

Süreğen engellilik durumlarında ailelerin sürekli bilgi alma ve rehberlik desteğine ihtiyaçları vardır. Ailelerin gereksinim duydukları bilgiler profesyonel meslek elemanları tarafından açık ve anlaşılır bir dille ifade edilmelidir. Tıbbi bilgilerin yan sıra yasal sahip oldukları haklar, sosyal hizmet hizmetler ve bu hizmetlere ulaşım konularında da bilgiye ailelerin ulaşabilmesi sağlanmalıdır.

Duygusal Destek Gereksinimi

Ailelerin başa çıkması gereken en önemli durum engelli çocuk nedeni ile gelişen stres durumudur. Ebeveyn ve ailenin diğer üyeleri ile çalışmak duygusal destek bağlamında önemlidir. Eşler engelli çocuğa farklı tepkiler verebilirler ve aile içi roller değişebilir.

Bu değişiklikler eşler arasında birbirini suçlama gibi iletişim çatışmalarına sebep olabilir. Ayrıca kardeşlerde ihmale uğradıklarını düşünüp, engelli kardeşleri ile değişik sorunlar yaşayabilirler, ebeveynlerine yönelik tepkisel davranışlarda bilinçli veya bilinç dışı bulunabilirler.

Sosyal Destek Gereksinimi

Sosyal destek resmi ve resmi olmayan olmak üzere iki kategoride tanımlanır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre Sosyal destek sistemlerine sahip aileler daha güçlü hisseden ailelerdir. Eğer destek sistemleri aile için şiddetli gereklilik hali ise bu aileler, sorumlulukları artan, rolleri ve işlevleri farklılaşan ailelerdir.

Engelli bireyin bakımından sorumlu kişi olan kadının çok daha fazla sosyal desteğe gereksinimi vardır. Kadınlar iş hayatını bırakarak, kendi isteklerini erteleyerek çok fazla özveri göstermektedirler. Zaman zaman yakın akrabalarda olumsuz tutum takılmaktadırlar. Ailelerin %84'ü yakın ve uzak çevrelerinin çocuğa ve kendilerine karşı olumsuz ilgisiz tutum içinde bulduklarını, %16,4'ü ise desteklendiklerini ve kendilerine olumlu davranıldığını Şimşek tarafından zihinsel engelli bireylerin engellilik düzeyleri ve nedenleriyle ilgili yapılan bir araştırma bulgularına göre belirlenmiştir. Aynı çalışmada kardeşler arasında sorun yaşandığını ve başa çıkmada güçlükler yaşadıklarını, zihinsel engelli çocuklarına zarar verileceğini düşündükleri için sürekli korumak zorunda kaldıklarını ailelerin büyük çoğunluğu belirtmişlerdir. Bu sebeple sosyal destek olma rolü profesyonel meslek çalışanları devreye girerek hem mesleki yardımda bulunmalı hem de aile içi sosyal desteğin planlaması yapılarak, yalnızca ailelere bırakılmamalıdır.

Destek Gereksinimi

Ailelerin ekonomik olanakları engellilerin bakımı ve gereksinimlerinin giderilmesi nedeniyle zorlayıcı etki altında kalmaktadır. Özellikle gelir düzeyindeki aileler için ekonomik olarak desteklenme gereksinimleri Engellilerin gereksinim duydukları hizmetler süreklilik gösterdiğinden daha fazla gerekli olmaktadır.

Geleceği Planlama Gereksinimi

Engelli ailesi, kendilerinin ölüm durumun gerçekleştiğinde, aile mensubu engelli bireyin ilerisinde nasıl bir yaşam süreceğine yönelik kaygı duyarlar. Bu sebeple engelli bireyin hayatını garantiye alma çabalarına girişebilmektedirler (Demirbilek, 2013, 61-63; Beresford et al.2007, 1-4).

2.4. Zaman Kavramı

Zaman, bir iş veya oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre veya vakittir. İnsanlar, zamanı iyi planlamak ve kullanmak zorundadır. Çünkü zaman, ödünç alınamaz, kiralanamaz, satın alınamaz, çoğaltılamaz, depolanamaz, tasarruf edilemez ve iyi değerlendirilmediğinde stres yaratır (Hazar, 2003). Zaman kavramı, maddi dünyada uzayın aynı noktasında ya da iki değişik noktasında cereyan eden iki olay arasındaki zaman aralığı saatlerle ölçülerek nicelleştirilebilir.

Zamanın yanlış ve verimsiz kullanılmasından ortaya çıkan rahatsızlıklar kişiyi ve bütün toplumu etkileyebilir. Zamanın iyi kullanılabilmesi, insanın kendisine, çalışma yaşamına, toplumsal yaşamına biyolojik ve fizyolojik gereksinimlerinin karşılanmasına ayırdığı zaman arasındaki dengeye bağlıdır (Köktaş, 2004: 15). Zaman; kontrol edilemeyen, ödünç alınamayan, kiralanamayan ve herkesten bağımsız olarak devam etmiş, eden ve edecek soyut bir kavramdır (Eren, 1993).

Jensen'e (1995) göre; zaman üç farklı bölümden oluşmaktadır;

- a) Var oluş zamanı; biyolojik ihtiyaçlar (uyuma, yeme-içme ve kişisel bakım)
- b) Zorunluluk gerektirdiği için yapılan işlere harcanan zaman; ekonomik kazanç için
- c) Boş zaman; arta kalan zaman

Bu şekilde sınıflandırılan zaman, toplumdaki bireylerin zamanlarını nasıl değerlendirdiklerinin farkında olmasına yardımcı olur. Zamanın farkında olmak, zamanın iyi kullanılması gerekliliğini ortaya çıkarır (Jensen, 1995; Gürbüz, 2006).2.4.1. Kullanımına Göre Zamanın Çeşitleri

2.4.1.1. Temel İhtiyaçlar İçin Ayrılan Zaman

İhtiyaçlar ve özellikleri, ihtiyaç nedir diye incelediğimizde temel olarak iktisat öğrenimi insan ihtiyaçlarının anlaşılması ile başlar. Çünkü insanların tüm ekonomik faaliyetleri, susama, acıkma gibi çeşitli ihtiyaçlarını tatmine yöneliktir. İnsanlar, yaşamlarını sürdürebilmek ve mutlu bir yaşam sürebilmek için çeşitli ihtiyaçlarını gidermek zorundadırlar. Bu neden ihtiyaç tatmin edildiğinde haz ve doyum, tatmin edilmediği zaman ise acı ve üzüntü veren bir duygudur.

Sosyal Bilimlerin temel yapı taşlarından olan Abraham Maslow tarafından 1943 yılında geliştirilen İhtiyaçlar Hiyerarşisi Piramit'i kuramı bir kişinin ihtiyaç duyabileceği şeyleri şu şekilde belirtmiştir.

- Kendini gerçekleştirme (Self Actualization) gereksinimi (erdem, yaratıcılık, doğallık, problem çözüme, önyargısız olma, gerçeklerin kabulü)

- Saygılık gereksinimi (kendine saygı, güven, başarı, diğerlerinin saygısı, başkalarına saygı)
- Ait olma, sevgi, sevecenlik gereksinimi (arkadaşlık, aile, cinsel yakınlık)
- Güvenlik gereksinimi (vücut, iş, kaynak, etik, aile, sağlık, mal güvenliği)
- Fizyolojik gereksinimler (nefes, besin, su, uyku, denge, boşaltım)

Bu piramitin en altında bulunan, temelini oluşturan ve diğer basamaklara geçmesini sağlayan kişinin temel ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaçlar karşılanmadan kişiler en üst basamakta olan kendini gerçekleştirme kavramına ulaşamaz. Örnek verecek olursak bir sınıfta öğretmenin verimli ders anlatması ve tam öğrenmeyi gerçekleştirebilmesi için sınıfın ses, yeterli ışık, ısınma gibi fiziki ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

Yaşamı sürdürebilmek için fizyolojik ihtiyaçlar (uyku, yemek yeme gibi) vücut bakımı, temizlenme, giyinme gibi mecburi ihtiyaçlar için ayrılan zaman olarak belirlenmektedir. Her insanın yaşam zorunluluğu olan bu ihtiyaçlar için ayıracağı zaman bölümü kişiden kişiye farklılık oluşturabilmektedir (Binarbaşı, 2006).

Zorunlu ve zorunlu olmayan ihtiyaçları birbirinden kesin olarak ayırmak mümkün değildir. Çünkü ihtiyaçların derecesi ve şekli, insanların yaşadığı toplumun yapısına, yaşa, cinsiyete ve sosyal sınıflar ve mesleklere göre değişiklikler gösterebilmektedir. Örneğin, soğuk iklimlerde yaşayan insanlar sıcak iklimlerde yaşayan insanlara göre daha fazla ısınmaya ihtiyaç gösterirler. Aynı şekilde gelişmemiş bir toplumda otomobil zorunlu bir ihtiyaç durumunda değilken; gelişmiş ekonomilerde, yaşam otomobile bağımlı olarak organize edildiğinden, zorunlu bir ihtiyaçtır.

2.4.1.2. Çalışma Zamanı

İnsanların geçimlerini devam ettirebilmek için ayırdıkları zamanı kapsar. Çalışma ve buna bağlı eylemler, görevler için ayrılan zaman, öğrenimle geçen zaman çalışma zamanı içerisinde yer alır (Binarbaşı, 2006).

Aytaç'a göre (2002) İş, amaçlı bir dizi eylemliliği ve bunun için geçirilen süreyi kapsar. Bu eylemlilik çoğu kez, zorunluluk, bağlayıcılık, disipline olma, örgütsel normlara

dayanma gibi formalist bir yapılanmaya dayanır. İşin doğasında, bireyin istencine hükmeden bir zorunluluk/bağlayıcılık vardır. Bu durum, bireyin serbest, özgür devinimini devre dışı bırakır. Kişisel ya da kurumsal zorunluluk bağıyla faaliyette bulunma, bağımsız hareket etmeyi, kişisel tasarrufta bulunmayı imkân dışı kılmaktadır.

2.4.1.3. Boş Zaman

Boş zamanın bağımsız bir yaşam alanı olarak algılanmasının tarihi eski değildir. Özerk bir boş zaman algısı daha çok günümüz dönemine aittir. Endüstrileşmeyle birlikte değişen toplumsal ve kültürel yaşam, kendi içinde özerk yaşam alanları ortaya çıkardı. İşin/çalışmanın, zorunlu, eşgüdümlü, kuralcı, örgütlü ve ritüel bir kurguya kavuşması, çalışma dışı alanın da endüstriyel egemen ilkeler doğrultusunda dönüşmesini mümkün kıldı (Aytaç, 2006).

Boş zaman, zorlayıcılıktan kurtulma, özgürleşme anlamını çağrıştırır. İrade ve tercihleri kapsayan bir serbest olma yaşamı olarak tanımlanır. Özgürleşmeden denetime kadar birçok anlam taşır. Özellikle de, seçme/tercih, kaçış, rastgele olaylar ve rahatlık anlamlarıyla belirlemek bu durumu yakın yönden belirleme durumu ile ilişkilidir. İşlerin zorlayıcı dünyasından, gevşeme, ferahlama ve kendini rahata bırakma durumunu ifade eder (Hibbins, 1996).

Boş zamanların önemi şu şekilde açıklanabilir:

1. Boş zamanların değerlendirilmesi ile insanların dinlenme ve eğlenme gereksinimleri karşılanır. Böylece bireylerin hayata bağlılıkları güçlenir ve kişiler mutlu kılınmış olurlar.
2. Boş zamanlarını iyi değerlendiren kişi sağlıklı bir kişilik geliştirir.
3. Boş zamanları değerlendirme bireylere çeşitli doyumlar sağlar. Bu doyumlara örnek olarak; yaratma zevki, arkadaşlık kurma gibi sosyal doyumlar, macera ve yeni deneyimler edinme arzusu, başarı duygusu, fiziksel sağlamlık, zihinsel güçleri kullanma, duygusal doyum, dinlenme ve rahatlama vb. verilebilir.

2.4.2. Zamanın Kullanımı

Zaman kavramını, etkili ve verimli olmasını sağlamak, bir eğitim işi, bireyin iş hayatına, dinlenmesine, eğlenmesine, mutlu olmasına fizyolojik ihtiyaçların giderilmesine ayırdığı zaman birimleri arasında düzeni doğru şekilde belirlemesine direkt olarak bağlıdır. Yaşama atılan bir bireyin başarılı olmasında onun zaman anlayışı çok önemlidir. Bu bilgi ve yeterlilikler hayatın her saniyesini etkin bir şekilde kullanmayı sağlayarak, bireyin başarısında birinci derecede etkili olacaktır. (Canan, 1997).

Zamanı doğru değerlendirmek için, öncelikle bireyin kendini iyi bilmesi gereklidir. Ne yapacağını, hedefleri, amaçları neler olduğunu bu gayelerin işe ve yaşama yönelik etkilerinin neler olabileceğini iyi idrak etmelidir. Ne yapacağını çizgilerini iyi belirlemelidir. Kısacası, insan zamanı iyi planlamak ve kullanmak mecburiyetindedir (Karaküçük, 1997).

2.4.3. Boş Zaman İle Serbest Zaman Arasındaki Farklılıklar

Serbest zaman; uyku, zorunlu kişisel ihtiyaçlar ve çalışma zamanından arta kalan bölüm; boş zaman ise, kişinin mesleki, ailevi, toplumsal görevlerini ve yaşamını sürdürebilmesi için mecburi olan durumları yerine getirdikten sonra, hür iradesiyle gerçekleştirebileceği eğlenme, bilgi ve becerilerini geliştirme, dinlenme toplumsal yaşama gönüllü olarak katılma gibi uğraşları eyleme dönüştürebileceği zaman dilimi şeklinde tanımlanmıştır. Boş zaman, kişiyi zorlamanın olmadığı veya en az olduğu, kendi seçimlerimize göre tüketilen isteğe bağlı zamandır (www.sporbilimleri.org).

2.5. Boş Zaman Tutumu

Tutum kavramı, birçok psikolojik olaylarda olduğu gibi doğrudan bir şekilde ölçülüp gözlenemeyen fakat sözel ve davranışsal belirtilerden oluşan bir değişkendir.

Şimdiye kadar literatürde yapılan çalışmalar, tutum ve davranış arasında anlamlı bir bağlantı olup olmadığını ortaya koyma açısından önemlidir. Davranış ve tutum arasında bir ilişkinin olması, ölçülmesi güç olan bir davranışın ölçülmesini kolaylaştırmaktadır. Benzer şekilde belirli bir düzeyde bir tutum aynı yönde bir davranışın hesaplanmasında önemli düzeyde etkili olabilmektedir. Bir objeye yönelik tutumun objeye ilişkin sadece

bir davranışın değil, birden çok davranışın gerekçesi olması bilim insanları açısından önemli yer tutmaktadır. (Özmenteş, 2006; Ağduman, 2014).

Daha geniş ve kapsamlı bir tanım yapacak olursak İnceoğlu: Tutum, kişinin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu ya da olaya karşı deneyim, motivasyon ve bilgilerine dayanarak örgütlediği duygusal, zihinsel ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir (İnceoğlu, 2000; Akgül, 2011).

2.5.1. Bilişsel Tutum (Zihinsel)

Bireyin çevresinde bir takım çevresel uyarıcılar vardır. Kişiler bu uyarıcılar hakkında doğrudan veya dolaylı olarak çeşitli bilgi, inanç veya tecrübeye sahip olabilirler. Buna istinaden, tutumların bilişsel öğeleri, insanların belirli bir tutum nesnesine ilişkin bilgi, olgu ve inançlarının da dâhil olduğu düşüncelerinden oluşur (Taylor, Peplau & Sears, 2007; Akgül, 2011). Tutum kavramından yola çıkıldığında; bilimsel tutum, problem çözmeyi, bilgi üretmeyi, kısaca araştırma teknik yeterliklerini uygulamaya aktarmayı kolaylaştıran araştırıcı düşünce ve davranışlardır. Bu tutum ve davranışlar, yalnız araştırma ya da öğrenme için değil, aynı zamanda, demokratik yaşam için de vazgeçilmez özelliklerdir. Bilim, bilimsel yöntem, bilimsel karar, uygun bir araştırma anlayışının yanı sıra bilimsel tutum ve davranışlara dayanmalıdır (Engin, 2011)

2.5.2. Duyuşsal Tutum (Duygusal)

İnsanın herhangi etkileşime, çevresiyle ilgili olabilecek bütün uyaran süreçlere yani tutum öğelerine ilişkin duygu ve heyecanlarından, olumlu ve olumsuz değerlendirmelerinden oluşur (Taylor, Peplau & Sears, 2007; Akgül, 2011). Gerçek bilgiler, insanlara herhangi bir tutum bir olayın ya da kavramın olduğunu ifade etse de birey bu nesneden haz almaya devam edebilir ve hoşlandığı için olumlu düşünceleri süreklilik gösterebilir Duyuşsal tutum kişinin herhangi bir nesneye karşı duygusal tepkileridir (İnceoğlu, 2000; Akgül, 2011). Duyuşsal alan çeşitli boyutlardan oluşmaktadır. Bunlar ilgi, tutum, güdülenmişlik, kaygı, benlik, kişilik, değer yargıları gibi boyutları içermektedir. Bu boyutlar kişinin, Yaşamı boyu gerçekleştirdiği yaşantıların ürünüdür. Bu nedenlerden dolayı duygusal alan ile ilgili davranışlar yalnız okul sistemi içinde oluşmayabilir (Sönmez, 2002).

Öğrenme ortamındaki sorunları bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlara ilişkin olarak incelediğimizde, bilişsel alana daha fazla ağırlık verildiği ve ortaya çıkan sorunlara da çoğunlukla, sadece bu boyutun ele alınarak, çözüm önerileri geliştirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Oysa duyuşsal özellikler öğrenme ortamında bireyin başarısını önemli ölçüde etkilemektedir (Gömleksiz, 2003).

2.5.3. Davranışsal Tutum

İnsanların sözlü olarak ve fiziki olan hareket ve tavırlarından gözlemlenebilen, tutum ögesine karşı olumlu veya olumsuz davranma eğiliminden oluşur. Kişinin kuralları, alışkanlıkları, alt kültürlerin kişi üzerindeki etkisi, tutum konusunun bireyin hoşuna gidip-gitmeme durumları, kişi davranışı üzerinde büyük bir etki sahip olmakla birlikte belirleyici rol edinmektedir. Örneğin; spor yapmaya pozitif bakan (duyuşsal öge) bir birey, sportif faaliyetlerin içinde bulunması, bu konuda olumlu bir davranış sergilerken; hareketsiz hayatın olumsuzluklarını ve zararlarını bildiği (bilişsel öge) halde bu halden rahatsız olmayan biri için spor ya da sportif olay olmayabilir. Bu durumdan çıkarılabilecek sonuç, bu üç öge aralarında sürekli iletişim durumundadırlar. Bundan ötürü, kişinin belirli bir yönde davranma eğilimi, bir tutum nesnesine karşı olan olumlu-olumsuz tavrı değiştiğinde farklılaşabilir (Akgül, 2011).

3. MATERYAL METOD

3.1 Araştırmanın Deseni

Araştırmanın deseni, betimsel ve taramaya yöntemi ile hazırlanmıştır. Bu araştırma, gerekli izinler alındıktan sonra, Bartın ilinde bulunan rehabilitasyon, özel eğitim okullarında engelli çocuğa sahip ebeveynlere uygulanmıştır. Toplama 310 anket dağıtılmış olup bu anketlerden 269 tane geri dönüş alınmıştır. Örneklem kümesine anketin uygulanması sırasında "basit tesadüfi örnekleme" biçimi ile sağlıklı 250 kişinin anketi uygulanmış ve veri girişi 250 ebeveynin anketine göre yapılmıştır.

3.2 Veri Toplama Araçları

3.2.1 Genel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş 7 sorudan oluşmaktadır. Engelli Bireylerin genel bilgilerini öğrenmeye yönelik sorulardan oluşan bilgi formudur. Araştırmaya dâhil edilen anne-babalar ile engelli çocuğun demografik ve sosyo-ekonomik bilgilerini belirlemeye yöneliktir. Bu formun içinde ki sorular; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, gelir düzeyi var mı ve çocuğun engellilik durumu sorusu bulunmaktadır.

3.2.2 Boş Zaman Tutum Ölçeği

Ragheb ve Beard (1982) tarafından bireylerin boş zaman aktivitelerine yönelik tutumlarını ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek üç alt boyuttan ve 36 maddeden oluşmaktadır; bilişsel 1-12, duyuşsal 13-24 ve davranışsal 25-36 maddelerini içermektedir. Ölçek 5'li Likert tipi ölçektir (1-Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Kararsızım, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle katılıyorum). Ölçekten en az 36 puan, en fazla ise 180 puan alınabilmektedir. Ölçeğin güvenirlik analizi olarak Cronbach's Alpha ve Madde Analizi kullanılırken, geçerlilik analizi olarak Açıklayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Ölçeğin alt boyutlarının Cronbach Alpha değerleri; Bilişsel .81, Duyuşsal .92 ve Davranışsal .91'dir. Ölçeğin toplam iç tutarlılık kat sayısı ise .91'dir. Araştırmacının elde ettiği alt boyut Cronbach Alpha değerleri ise; Bilişsel .90, Duyuşsal .89 ve Davranışsal .87'dir. Araştırmacının elde ettiği Boş Zaman Tutum Ölçeği toplam iç tutarlılık kat sayısı ise. 94'dür (Akgül ve Gürbüz, 2010).

3.3 Veri toplama Yöntemi

Gerekli izinler alındıktan sonra; Araştırmanın verileri örneklem grubuna dâhil olan engelli çocuk ailelerinden, gönüllü katılım ilkesine göre bilgilendirilmiş bizzat araştırmacı tarafından toplanmıştır. Genel bilgi formu ve Boş Zaman Tutum Ölçeği katılımcılara elden dağıtılmış, anket ve formu eksiksiz ve doğru bir biçimde doldurmaları sağlanmıştır.

3.4 Verilerin Analizi

Boş zaman tutum ölçeği kullanılarak 250 örneklem ile üç hipotez 3 ayrı alt bölüm ile analiz edilmiştir. Analizlerde alt boyut puanları ve toplam puanına göre cinsiyet, gelir düzeyi ve çocukların engel türü arasındaki frekans, ortalama, takip ve standart sapmaları incelenmiş bununla birlikte karşılaştırmaları yapmak için indepentent T-testi, One-Way ANOVA analizi yapılmıştır.

4. BULGULAR

Tablo 1: Ebeveynlerin cinsiyet değişkenine yönelik t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	sd	t	P
Bilişsel	Erkek	84	37,60	14,01	250	0,12	0,72
	Kadın	166	32,51	14,45			
Duyusal	Erkek	84	37,65	15,38	250	2,37	0,12
	Kadın	166	31,98	13,90			
Davranışsal	Erkek	84	36,34	14,90	250	16,33	0,00
	Kadın	166	29,44	12,32			
Toplam	Erkek	84	111,61	42,69	250	3,73	0,05
	Kadın	166	93,95	38,60			

Tablo 1 'de görüldüğü gibi engelli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsiyet değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları bilişsel alanda en yüksek erkek $\bar{x}=37,60\pm 14,01$, en düşük kadın $\bar{x}=32,51\pm 14,45$ olarak bulunmuştur. $[t(250)= 0,12, p>0,05]$, buna göre ebeveynlere uygulanan t t-testi sonucunda da bilişsel alanda baba ile anne arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 1 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsiyet değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları duyusal alanda en yüksek erkek $\bar{x}=37,65\pm 15,38$, en düşük kadın $\bar{x}=31,98 \pm 13,90$ olarak bulunmuştur. $[t(250)= 2,37, p>0,05]$, buna göre ebeveynlere uygulanan t t-testi sonucunda da duyusal alanda baba ile anne arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Tablo 1 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsiyet değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları davranışsal alanda en yüksek erkek $\bar{x}=36,34 \pm 14,90$, en düşük kadın $\bar{x}=29,44 \pm 12,32$ olarak bulunmuştur. $[t(250)= 16,33, p<0,05]$, buna göre ebeveynlere uygulanan t t-testi sonucunda da davranışsal alanda baba ile anne arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Son olarak, tablo 1 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin cinsiyet değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları toplam alanda en yüksek erkek $\bar{x}= 111,61 \pm 42,69$, en düşük kadın $\bar{x}=93,95 \pm 38,60$ olarak bulunmuştur. $[t(250)= 3,73, p<=0,05]$, buna göre ebeveynlere uygulanan t t-testi sonucunda da toplam alanda baba ile anne arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Tablo 2: Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin ekonomik gelirine yönelik frekans ortalaması ve standart sapma değerleri tablosu

	Ekonomik Gelir	N	\bar{x}	SS
Bilişsel	500-1500	73	27,95	13,65
	1500-2500	86	33,09	13,27
	2500-3500	29	33,06	14,69
	3500 ve üzeri	62	43,72	12,23
	Total	250	34,22	14,48
Duyusal	500-1500	73	28,78	13,31
	1500-2500	86	31,05	12,45
	2500-3500	29	32,75	14,28
	3500 ve üzeri	62	44,37	14,14
	Total	250	33,89	14,63
Davranışsal	500-1500	73	26,43	11,40
	1500-2500	86	27,91	11,09
	2500-3500	29	31,89	12,52
	3500 ve üzeri	62	43,30	13,01
	Total	250	31,76	13,61
Toplam	500-1500	73	83,17	36,37
	1500-2500	86	92,06	34,83
	2500-3500	29	97,72	40,08
	3500 ve üzeri	62	131,40	37,06
	Total	250	99,88	40,80

Tablo 2 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin ekonomik durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları bilişsel alanda en yüksek 3500 ve üzeri $\bar{x}= 43,72 \pm 12,23$, en düşük 500-1500 $\bar{x}= 27,96 \pm 13,27$ olarak bulunmuştur.

Tablo 2 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin ekonomik durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları duyusal alanda en yüksek 3500 ve üzeri $\bar{x}= 44,37 \pm 14,14$, en düşük 500-1500 $\bar{x}= 28,78 \pm 13,31$ olarak bulunmuştur. Tablo 2 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin ekonomik durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları davranışsal alanda en yüksek 3500 ve üzeri $\bar{x}= 43,30 \pm 13,01$, en düşük 500-1500 $\bar{x}= 26,43 \pm 11,40$ olarak bulunmuştur.

Tablo 2 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin ekonomik durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları toplam alanda en yüksek 3500 ve üzeri $\bar{x}= 131,40 \pm 37,06$, en düşük 500-1500 $\bar{x}= 83,17 \pm 36,37$ olarak bulunmuştur.

Tablo 2.1: Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin ekonomik gelirine yönelik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tablosu.

	Ekonomik Gelir	Kareler Toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
Bilişsel	Gruplar içi	8611,671	3	2870,557	16,196	,000
	Gruplar arası	43600,333	246	177,237		
	Toplam	52212,004	249			
Duyusal	Gruplar içi	9443,103	3	3147,701	17,652	,000
	Gruplar arası	43866,981	246	178,321		
	Toplam	53310,084	249			
Davranışsal	Gruplar içi	11602,806	3	3867,602	27,541	,000
	Gruplar arası	34546,270	246	140,432		
	Toplam	46149,076	249			
Toplam	Gruplar içi	87354,657	3	29118,219	21,893	,000
	Gruplar arası	327192,979	246	1330,053		
	Toplam	414547,636	249			

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi ebeveynlerin gelir düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda bilişsel alt boyutta istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F_{(250)}= 16,19$, $p < 0,05$].

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi ailelerin gelir düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda duyuşsal alt boyutta istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F_{(250)} = 17,65$, $p < 0,05$].

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi ailelerin gelir düzeylerinde anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan ANOVA testi sonucunda davranışsal alt boyutta istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir [$F_{(250)} = 27,54$, $p < 0,05$].

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi ailelerin gelir düzeylerinde fark olup olmadığını belirlemek için gelir düzeylerine yönelik oluşturulan puanların ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış, test sonunda, toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlemlenmiştir [$F_{(250)} = 21,89, p < 0,05$]

Tukey testi sonuçlarına göre 500-1500 tl diğer ekonomik gelir düzeyine göre farklılaşma göstermektedir. Ekonomik gelir düzeyi düştükçe ebeveynlerin serbest zaman tutum puanları düşmektedir. Ekonomik gelir düzeyi 3500 ve üzeri olan ebeveynlerin serbest zaman tutum puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak ekonomik gelir arttıkça ebeveynlerin serbest zaman etkinliklerine katılımları da artmaktadır.

Tablo 3:Ebeveynlerin çocuklarının engel türüne yönelik frekans, ortalama ve standart sapma değerleri tablosu (Devam Ediyor)

Engel Türü		N	\bar{x}	Ss
Bilişsel	Ortopedik engelli	82	34,21	14,93
	Görme engelli	37	35,21	14,34
	İşitme engelli	32	38,96	12,47
	Dil ve konuşma engelli	31	40,90	13,91
	Süreçen hastalık	28	26,35	11,69
	Zihinsel engelli	40	29,87	14,13
	Total	250	34,22	14,48
Duyusal	Ortopedik engelli	82	32,82	14,20
	Görme engelli	37	34,40	13,35
	İşitme engelli	32	42,09	13,66
	Dil ve konuşma engelli	31	41,80	14,28
	Süreçen hastalık	28	25,46	10,26
	Zihinsel engelli	40	28,80	14,82
	Total	250	33,89	14,63

Engel Türü		N	\bar{x}	Ss
Davranışsal	Ortopedik engelli	82	28,63	12,14
	Görme engelli	37	32,56	12,46
	İşitme engelli	32	40,00	13,08
	Dil ve konuşma engelli	31	41,64	14,40
	Süreğen hastalık	28	22,89	8,06
	Zihinsel engelli	40	29,40	13,27
	Total	250	31,76	13,61
Toplam	Ortopedik engelli	82	95,68	39,22
	Görme engelli	37	102,19	36,75
	İşitme engelli	32	121,06	38,06
	Dil ve konuşma engelli	31	124,35	41,27
	Süreğen hastalık	28	74,71	27,80
	Zihinsel engelli	40	88,07	41,28
	Total	250	99,88	40,80

Tablo 3'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engel durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları bilişsel alanda en yüksek dil ve konuşma engeli $\bar{x}= 40,90 \pm 13,91$, en düşük süreğen hastalık $\bar{x}= 26,36 \pm 11,69$ olarak bulunmuştur. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engel durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları duyuşsal alanda en yüksek işitme engeli $\bar{x}= 42,09 \pm 13,66$, en düşük zihinsel engelli $\bar{x}= 28,80 \pm 14,82$ olarak bulunmuştur. Tablo 3 'deki engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engel durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları davranışsal alanda en yüksek dil ve konuşma engeli $\bar{x}= 41,64 \pm 14,40$, en düşük $\bar{x}= 22,89 \pm 8,06$ olarak bulunmuştur. Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin engel durum değişkenine yönelik aritmetik ortalamaları toplam alanda en yüksek dil ve konuşma engeli $\bar{x}= 124,35 \pm 41,27$, en düşük süreğen hastalık $\bar{x}= 74,71 \pm 27,80$ olarak bulunmuştur.

Tukey testi sonuçlarına göre süreğen hastalık diğer engel türlerine göre farklılaşma göstermektedir. Süreğen hastalığa sahip olan ebeveynlerin serbest zaman tutum puanları diğer engel türlerine oranla daha düşük çıktığı görülmüştür. Çocuğun engel düzeyi arttıkça ebeveynlerin serbest zaman tutum puanları düşmektedir. Dil ve konuşma engelli çocuğa sahip ebeveynlerin serbest zaman tutum puanları diğer engel türlerinden daha

yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak serbest zaman tutum puanı düşük olan ebeveynlerin serbest zaman etkinliklerine katılımları da düşmektedir.

Tablo 4:Ebeveynlerin çocuklarının engel türüne yönelik tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tablosu

	Engel Türü	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
Bilişsel	Gruplar içi	4629,203	5	925,841	4,748	,000
	Gruplar arası	47582,801	244	195,011		
	Toplam	52212,004	249			
Duyusal	Gruplar içi	7222,634	5	1444,527	7,648	,000
	Gruplar arası	46087,450	244	188,883		
	Toplam	53310,084	249			
Davranışsal	Gruplar içi	8451,595	5	1690,319	10,941	,000
	Gruplar arası	37697,481	244	154,498		
	Toplam	46149,076	249			
Toplam	Gruplar içi	57876,743	5	11575,349	7,919	,000
	Gruplar arası	356670,893	244	1461,766		
	Toplam	414547,636	249			

Tablo 4 'de görüldüğü gibi ebeveynlerin çocuklarının engel türüne göre fark olup olmadığını belirlemek için engel türlerine yönelik oluşturulan puanların ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış, test sonunda, bilişsel alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlemlenmiştir [$F_{(250)} = 4,74, p < 0,05$].

Tablo 4 'de görüldüğü gibi ebeveynlerin çocuklarının engel türüne göre fark olup olmadığını belirlemek için engel türlerine yönelik oluşturulan puanların ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış, test sonunda, duyuşsal alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlemlenmiştir [$F_{(250)} = 7,64, p < 0,05$].

Tablo 4 'de görüldüğü gibi ebeveynlerin çocuklarının engel türüne göre fark olup olmadığını belirlemek için engel türlerine yönelik oluşturulan puanların ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış, test sonunda,

davranışsal alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlemlenmiştir [$F_{(250)} = 10,94, p < 0,05$].

Tablo 4 'de görüldüğü gibi ebeveynlerin çocuklarının engel türüne göre fark olup olmadığını belirlemek için engel türlerine yönelik oluşturulan puanların ortalamaları ilişkisiz örneklem için tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılmış, test sonunda, toplamda istatistiksel olarak anlamlı farklılık gözlemlenmiştir [$F_{(250)} = 7,91, p < 0,05$].

5. TARTIŞMA

5.1 Hipotez 1

Rekreasyonel etkinliklerin organizmayı düzenleyici, güç ve sağlık kazandırıcı, beden ve ruh sağlığı yönünden koruyucu, onarıcı ve kişiliğin gelişmesini sağlayıcı özellikte olması gerektiği bilinmektedir. Etkinlikler ise; yaşlara, cinsiyetlere, yer ve olanaklara, mevsimlere göre ve sportif, yaratıcı, öğrenme, izleme, bireysel, toplulukla girilen etkinlikler olarak da ele alınmaktadır (Ergin 1972; Çoruh Y, Karaküçük S. 2014).

Crawford, Jackson ve Godbey (1991) boş zaman engellerini içsel, kişiler arası ve yapısal gibi üç boyutta incelemiş; bu boyutlardan en etkili olanının içsel boyut olduğunu belirtmiştir. Gürbüz ve ark. (2010) yaptıkları çalışmada, bu modele bağlı olarak içsel engeller rekreasyon faaliyetlerine katılımı engelleyen veya kısıtlayan en önemli faktör; yapısal engellerin ise üçüncü sırada yer aldığını belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışma, bireyin boş zamanda yapılan aktivitelere olan tutumunun; aktiviteye engel olan etkenleri ne ölçüde etkilediğini tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Öncelikle bireyin boş zamana karşı olan pozitif yöndeki tutumunun, boş zaman aktivitelerine engel olan faktörlerin etkisini azaltması beklenen bir durumdur. Yapılan bu çalışmada engelli çocuğa sahip ebeveynlerden anne ve baba arasında, Serbest Zaman Tutumuna yönelik anlamlı bir farklılık görülmüştür. Sonuç olarak; engelli çocuğa sahip olan annelerin Serbest Zaman Tutum düzeyleri babalara göre daha düşüktür.

5.2 Hipotez 2

Gelir düzeyi düşük olan bireyler aktivitelere katılımında öğretecek kimsenin olmayışından, aktiviteyi nerede yapacağını bilmemesinden dolayı gelir düzeyi yüksek olan kişilere oranla daha fazla etkilendikleri tespit edilmiştir. Bu durum gelir düzeyi düşük olan bireylerin aktivitelere katılımında bir engel olduğu söylenebilir. Burton, Turrell ve Oldenburg (2003) yaptıkları araştırmada bireyin gelir düzeyinin rekreasyon aktivitelerine katılımında önemli bir etken olduğunu ifade etmişlerdir.

Ardahan ve Yerlisu Lapa (2010)' nın üniversite öğrencilerinin serbest zaman tatmin düzeylerinin cinsiyete ve gelir düzeyine göre incelenmesi adlı çalışmalarında öğrencilerin

gelir düzeyleri arttıkça boş zaman tatmin düzeylerinin de arttığını tespit etmişlerdir. Yaşartürk (2016) elit düzeydeki üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada gelir düzeyi arttıkça katılımcıların boş zaman tutum düzeylerinin de arttığını tespit etmiştir.

Yapılan bu çalışmada engelli çocuğa sahip ebeveynlerin, gelir düzeyleriyle Serbest Zaman Tutumları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, engel durumu ne olursa olsun gelir düzeyi yüksek ebeveynlerin Serbest Zaman Tutum düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5.3 Hipotez 3

Aile ortamı, çocukların sağlıklı ve dengeli bir biçimde yetişeceği hem çok önemli hem de universal bir oluşumdur. Bu aile kurumuna zaman zaman stres yaratan durumlar bulunmaktadır. Engelli bir çocuğa sahip olmak ise ailede hem büyük bir stres kaynağı hem de geleceğe yönelik bir endişe unsurudur. Dünya genelinde ve ülkemizde engelli bireylerin yüzdelerine, yaşadıkları zorluklara ve karşılaştıkları durumlara yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır ve her geçen gün bu çalışmalar güncellenmektedir.

Rahi ve ark (2005)'nin çalışmasında görme bozukluğuna sahip engelli çocuğu olan 147 ailede yapılan çalışmada annenin babadan daha fazla bilgi ve eğitime ihtiyacı olduğu, sosyal ve sağlık hizmetleri ile desteklenmede yeterli olmadığı belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada ebeveynlerin çocuklarının engel türüyle Serbest Zaman Tutumu arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, konuşma ve dil engeli olan bir çocuğun ebeveyni ile zihinsel engelli bir çocuğun ebeveyninin Serbest Zaman Tutumunda farklılık gözlemlenmiştir. Engel düzeyi ağırlaştıkça Serbest Zaman Tutum düzeyi azalmaktadır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmaya Yönelik Öneriler

Rekreasyon aktivite alanlarının özelden (ücretli) ziyade kamu kurum ve kuruluşları (ücretsiz) tarafından katılımcılara ücretsiz olarak sağlanması ve mevcut durumun artırılması, rekreasyon aktivitelerine katılımı olumlu yönde etkileyeceği düşünülebilir.

Kurumların zaman kullanımı ve rekreasyon aktiviteleri hakkında eğitim, seminer vb. etkinlikler düzenlemesi kişilerin bilinçlenmeleri ve serbest zaman aktivitelerine karşı tutum ve engellerini ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar olabilir.

Aile ve ilişki danışmanları eşliğinde engelli çocuklara sahip ebeveynlerin bilinçlendirilmesi ve özellikle babaların, engelli çocukların bakımı konusunda annenin üzerindeki iş yükünü hafifletebilecek düzeyde bilinçlendirilebilir.

Engelli çocuk ailelerinin yaşam kalitelerinin yükselmesine olumlu yansımaları olacağı düşünülen, ilgili kanun ve yönetmelik hükümlerine göre çocuklarından dolayı ailelere aylık olarak ödenen engelli bakım ücreti ve aylıkların miktarları daha fazla olmalı, engelli bireylerin yaş ve engel durumlarına göre ücretlendirme de artış gösterilmelidir.

Engelli bireylerin birçok ilde verilen toplu taşıma serbest geçiş kartları olduğu gibi sosyal tesislerden, sinema, tiyatro gibi sosyal alanlara da ücretsiz girişi sağlanmalıdır. Bu şekilde engelli bireylerin ve ailelerinin sosyalleşmesi hedeflenmelidir.

Günümüz hazır tüketiminin ve hareketsizliğinin normal bireyler de bile birçok sağlık sorunu olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra engelli bireylerin sosyal hayatlarının kısıtlı olması sebebiyle aşırı kilo ve buna bağlı kalp-damar hastalıkları, hareketsizliğe bağlı sağlık sorunları bulunmaktadır. Bunları engellemek için belediye ve Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı tesislere ücretsiz girişi sağlanmalıdır.

Gençlik Spor Bakanlığı bir çok branşta İl Müdürlükleri kapsamında Antrenör çalıştırmaktadır ancak bu antrenörlerin hiçbiri özel gereksinimli bireylere hitap etmemektedir. Bu nedenle engelli bireyler genellikle özel antrenörlerin ve kulüplerin özverili çalışmalarıyla faaliyet göstermektedir. Bu gereksinimin giderilmesi adına

Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın alımlarında özel eğitim formasyonu almış ve belirli bir branşta kendini geliştirmiş yeterliliğe sahip antrenör alımı sağlanmalıdır.

Engelli bireylerin eğitimlerinin yanı sıra engelli bireye sahip olan ailelerin eğitimleri de hayati öneme sahiptir. Engelli doğan çocukların topluma kazandırılmasında en büyük kayıp ailelerde başlamaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının durumlarını umutsuz olarak görmeleri ve bu durumu kabullenmeleri çocukların gelişimlerine önemli ket vurmaları ile devam etmektedir bunun sonucunda kendine güvensiz toplumdaki uzaklaşmış bireyler yetişmektedir. Bu nedenle engelli çocuğa sahip aileler için ailelere bilgilendirici ve ailelerin her türlü soru ve sorunlarına anında ve uzun süreli destek olmak adına Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ilgili birimler kurup ailelere eğitimler vermelidir.

KAYNAKLAR

- Abadan, N. ; (1961) *Üniversite Öğretiminin Serbest Zaman Faaliyetleri*. Ankara. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları. No:135-177.
- Akgül, B.M. ; (2011) *Farklı Kültürdeki Bireylerin Boş Zaman Aktivitelerine Yönelik Tutumlarının Değerlendirilmesi: Ankara-Londra Örneği*. (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Ayyıldız T, Şener DK, Kulakçı H ve Veren F. ; (2012) *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Stresle Baş Etme Yöntemlerinin Değerlendirilmesi*. Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi, 11(2),:1-12.
- Aysan, F.& Özben, Ş.(2007) *Engelli Çocuğu Olan Anne Babaların Yaşam Kalitelerine İlişkin Değişkenlerin İncelenmesi*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 22, 1-6
- Aytaç, Ö. (2006). *Tüketimcilik ve metalaşma kışkacında boş zaman*. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (11), 27-53.
- Aytaç, Ö. (2002). *Boş Zaman Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt, 12, 231-260.
- Bilginer H. ; (2001) *Down Sendromlu Çocuklarda Dil Gelişimi*. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt 19, Sayı: 1/1, 165-179.
- Binarbaşı, S. ;(2006) *Kütahya İlinde İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Tespiti ve İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birdir K, Dalgıç A, Kale A. ; (2012) *Antalya ve Mersin Plajlarında Yapılan Düzenlemelerin Erişebilirlik Kapsamında İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi 2, 145-158.

- Bodur Ş, Soysal Ş. ; (2004) *Otizmin erken tanısı ve önemi*. STED,(10) 394-398.
- Bolat, E. Y. (2018) *Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar Ve Hastane Okulları*. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(218), 163-186.
- Brown, C. A. Francis, M. Judith, V. ; (2008) *The Link Between Successful Aging and Serious Leisure*. *Int'l. J. Aging and Human Development*. 66 (1), s.73-95.
- Canarlan, H. (2014). *Engelli çocuğa sahip ailelerin yaşam kalitesinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.
- Cavkaytar, A., Diken, İ.H. (2006). *Özel Eğitime Giriş Kitabı (2. Baskı)*. Ankara
- Cumming ST. ; (1976) *The impact of the child's deficiency on the father: a study of fathers of mentally retarded and chronically ill children*. *Am J Orthopsychiatry*, 46:246-255.
- Çürük, N. (2008). *Ankara İl Merkezi'nde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İş Okullarında 1. ve 4. sınıfa devam eden zihinsel engelli çocukların annelerinin kaygı ve sosyal destek düzeylerinin karşılaştıkları problemlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Deem, R. Work. ; (1988) *Unemployment and Leisure*. Florence (KY): Routledge.
- Demir T, Şen Ü. ; (2009) *Görme engelli Öğrencilerin çeşitli değişkenler açısından öğrenme stilleri üzerine bir araştırma*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 2(8), 154-161.
- Demir, C. ve Çevirgen A. ; (2006) *Turizm ve Çevre Yönetimi Sürdürülebilir Gelişme Yaklaşımı*, Nobel Yayıncılık Ankara.

- Demirbilek M. ; (2013) *Zihinsel Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Gereksinimleri*. TJFMPC ,7(3),58-64.
- Devlet Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığında. (2006) *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, Resmi Gazete*.
- Dicle A. ; (2012) *Motivasyonel görüşme uygulamalarının engelli çocuğa sahip ailelerin başa çıkma tutumlarına etkisi*. Doktora Tezi Samsun.
- Dünya Engellilik Raporu-Yönetici Özeti. *Dünya Sağlık Örgütü* 2011.
- El Ö, Peker Ö, Bozan Ö, Berk H, Koşay C. ; (2007) *Serebral Palsi Hastalarının Genel Özellikleri*. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 21(2), 75 – 80.
- Engelliler Hakkında Kanun. 5378 kanun numaralı, 01.07.2005 kabul tarihli. *Yayımlandığı R.Gazete : Tarih: 7/7/2005 Sayı : 25868 Yayımlandığı Düstur : Tertip : 5 Cilt : 44- syf 1*.
- Ergin, D. Y., & Özgürol, Ö. G. M. B. (2011). *Bilimsel Tutum ve Duygusal Zekâ Arasındaki İlişki*.
- Eren, E. ; (1993) *Yönetim Ve Organizasyon*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını.
- Gürbüz, B. ; (2006) *Kentsel yaşam sürecinde rekreasyonel katılım sorunları*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı.
- Gömleksiz, M. N. (2003). *İngilizce duyuşsal alana ilişkin bir tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği*. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 215-226.
- Hazar A (2003). *Rekreasyon ve Animasyon, Detay Yayıncılık, Ankara*
- Hibbins, R. ; (1996) “Global Leisure”. *Social Alternatives*. Jan, Vol 15, issue 1: 22-25.

- Horner, S. Swarbrooke, J. ; (2005) *Leisure Marketing: A Global Perspective (Paperback). 1st Edition. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.*
- İçmeli C, Ataoğlu A, Canan F, Özçetin A. ; (2008) *Zihinsel özürlü çocukları olan ebeveynler ile sağlıklı çocuklara sahip ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının karşılaştırılması. Düzce Tıp Fak Derg;3:21-8.*
- Jenny, H. J. ; (1956) *Introduction to Recreation Education, USA: Virginia.*
- Johnson J. Bourke M. Morrison D. et al. ; (2000) *Advanced Leisure and Recreation. 1st edition. Cambridge: Oxford University Press.*
- Kara E. ; (2008) *Zihinsel engelli çocukları olan ailelerin çocuklarının durumunu dini açıdan değerlendirmeleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 26(27), 317-331.*
- Karaküçük, S. ; (1997) *Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme, Ankara: Bağırğan Yayınevi. c.2.*
- Karaküçük, S. ; (1999) *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme. Ankara: Bağırğan Yayınevi 3. Basım. Sayı:6.85-128.*
- Karaküçük, S. ; (2005) *Rekreasyon – Boş Zaman Değerlendirme. Ankara: Gazi Kitapevi. C.5, s.3-59-89.*
- Karaküçük, S. Ekenci, G. ;(1995) *Okulların Boş Zamanları Değerlendirme (Rekreasyon) Eğitimindeki Rolü. Milli Eğitim Dergisi. c.128, s.62-66.*
- Karataş, K. (2002). *Engellilerin Toplumla Bütünleşme Sorunları Bir Sosyal Politika Yaklaşımı. Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 2 (2), 43-55.*

- Katz G, Ponce EL. ; (2008) *Intellectual disability: definition, etiological factors, classification, diagnosis, treatment and prognosis salud pública de méxico*, 50, 2, 132-141.
- Kavaklı U, Özkara E. ; (2012) *Kişisel, Sosyal ve İş Hayatında Özürlü Bireylere Tanınan Haklar ve Özürlü Olguların Medikolegal Değerlendirmesi. DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 2012, 26 (1), (N 65 – 74).
- Kılıçoğlu, M. (2006). *Anasınıfı, hazırlık ve ilköğretim birinci sınıflarda okuyan görme engelli öğrencilerin oyunlarının değerlendirilmesi: Karşılaştırmalı bir araştırma (Doctoral dissertation, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü)*.
- Koca C. ; (2010) Dünya Engelliler Vakfı “Engelsiz Şehir Planlaması Bilgilendirme Raporu ” İstanbul.
- Köktaş ŞK (2004). *Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara*.
- Kraus, R.G. ; (1985) *Recreation Program Planning Today. London: Foresman and Company*.
- Kraus, R.G. ; (2001) *Recreation and Leisure in Modern Society. 6th edition. Sudbury (MA): Jones & Bartlett*.
- Kropoktin, P. ; (1997) “Keyifli İş”. Çeviren: Saatçioğlu N. İçinde: (Şimşek I). *Çalışmak: Yorar. Cogito: Üç Aylık Düşünce Dergisi. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s.12- 53*.
- Kula N. ; (2011) *Engelli birey ve ailelerinin yaşantılarında Hz. Muhammed’in örnekliliği. (Çorum Örneği). Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 11, Sayı 1,163 -194*.
- Küçükler, S (1993). *Özürlü çocuk ailelerine yönelik psikolojik danışmanlık hizmetleri. Özel Eğitim Dergisi, 1 (3), 23-29*.

- Lafçı D, Öztunç G, Alparslan N. ; (2014) *Zihinsel engelli çocukların (mental retardasyonlu çocukların) anne ve babalarının yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,3(2), 723-735.*
- Lockshin, S. B., Gillis, J. M., & Romanczyk, R. G. ; (2005) *Helping your child with autism spectrum disorder.* Oakland, CA: New Harbinger Publications.
- Makaroğlu, B.; (2012) *İşitme engelli yetişkinlerin Türkçe biçimbilimi farkındalığı. Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi,1(3), 53-63. Syf 54.*
- Magill-Evans J, Darrah J, Pain K ve ark. (2001) *Are families with adolescents and young adults with cerebral palsy the same as other families? Dev Med Child Neurol, 43:466-472.*
- Martin, H. N. and Esther, S. N. ; (1958) *Leisure and Recreation.* New York: Ronald Press.
- Mieczkowski, Z. ; (1990) *World Trend in Tourism and Recreation.* New York: Peter Lang Publishing.
- Millî Eğitim Bakanlığı Özel, *Özel Eğitim Kursları Yönetmeliği Resmî Gazete: 22.7.2005/25883*
- Özbesler, C. ; (2008) *Engelli bireylerin sosyal sorunları. Engelli Dostu Belediye Sempozyumu. Ankara, 25-31.*
- Özeren GS. ; (2013) *Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ve Hastalığa Kanıt Penceresinden Bakış Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(2), 57-63.*
- Özmenteş, G. ; (2006) *Müzik dersine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. <http://www.ilkogretim-online.org.tr>.*

Özür Oranları Cetveli

(http://depo.btu.edu.tr/dosyalar/engelsiz/Dosyalar/ozurlu_rapor.pdf)

Robledo, S. J., & Ham-Kucharski, D. ; (2005) *The autism book*. London, UK: Penguin Group.

Senge, M. P. ; (1993) *Beşinci Disiplin*. (Çev: Ayşegül İ. Ahmet D.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. c.2, s.227.

Sicile-Kira, C. ;(2004) *Autism spectrum disorders: the complete guide to understanding autism, Asperger's syndrome, pervasive developmental disorder and other ASDs*. New York: A Perigee Book.

Simmons, I. G. ; (1975) *Rural Recreation in the Industrial World*. London.

Softa HK. ; (2013) *Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin depresyon düzeylerinin incelenmesi*. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Mayıs 2013, Cilt:21, No:2 589-600.

Sönmez, V. (2001). *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. Geliştirilmiş 9. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık. Kazan Ofset Mat. San. ve Tic. San. Ltd. Şti.

Stebbins, Robert. A. ; (1999) *World Leisure and Recreation Association*. (WLRA), 2001; WLRA, 2003.

Şipal, C. ; (1987) *Spor Haberleri Bülteni*. Ankara: BTSGM Yayını.

Teaff, J. et al ; (1975) *An Elderly Leisure Attitude Schedule*. 28th Annual Meeting of the Gerontological Society. Oct-26-30. Louisville, Kentucky.

Torkildsen, G. ; (2005) *Leisure and Recreation Management*. London: 5th Edition. Routledge.

Türkiye Özürlüler Araştırması. ISBN 975 - 19 - 3596 – 2. Yayın Numarası; 2913.

Toros, F. (2002). *Zihinsel ve/veya bedensel engelli çocukların annelerinin anksiyete, depresyon, evlilik uyumunun ve çocuğu algılama şeklinin değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatry, 3(2), 45-52.*

Uğuz Ő, Toros F, İnanç BY, Çolakkadioğlu O. ; (2004) *Zihinsel ve/veya Bedensel Engelli Çocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon ve Stres Düzeylerinin Belirlenmesi. Klinik Psikiyatri, 7,42-47.*

Yaşartürk, F; (2016) *Elit düzeydeki sporcuların rekreatif etkinlik tercihlerinde tutum, sıklık algısı ile yaşam doyumlarının incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı.*

Yıldırım A, Ege P. ; (2015) *Down sendromu olan çocukların temel kavramları ile ortalama sözcük uzunlukları arasındaki ilişki. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(Özel Sayı), 17-41.*

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu bilgiler Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü bitirme projesi kapsamında “**Engelli çocuklara sahip ebeveynlerin boş zaman tutumlarına göre depresyon ve kaygı düzeylerinin incelenmesi**” amacıyla, Dr. Öğretim Üyesi Dr. Süleyman GÖNÜLATEŞ danışmanlığında yapılmaktadır. Bu çalışma bilimsel amaçlı olup geleceğe yönelik yapılanmalara temel oluşturması amacıyla kullanılacaktır. Hiçbir yerde ve başka amaçlar için kullanılmayacaktır. Yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Hediye İLGEN
Bartın Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor A.B.D.

- 1- Doğum yılınız :19..
- 2- Cinsiyetiniz
 Erkek Kadın
- 3- Medeni durum
 Evli Bekar
- 4- Mesleki durumunuz nedir?
 Çalışıyor Çalışmıyor
- 4- Kaç çocuğunuz var?
 1 2 3 4 ve üzeri
- 5- Eğitim seviyeniz nedir?
 İlköğretim Orta öğretim lise lisans ve üstü
- 6- Ekonomik gelir düzeyiniz?
 500-1500TL 1500-2500 TL 2500-3500 TL 3500TL ve üzeri
- 7- Çocuğunuzun engel durumu ?
 Ortopedik engelli Dil ve konuşma engelli
 Görme engelli Süreğen (sürekli hastalık)
 İşitme engelli Zihinsel engelli

Ek 2. Boş Zaman Tutum Ölçeği

BOŞ ZAMAN TUTUM ÖLÇEĞİ	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
1. Boş zaman aktiviteleri ile meşgul olmak zamanı akıllıca kullanmaktır	1	2	3	4	5
2. Boş zaman aktiviteleri bireyler ve toplum için faydalıdır	1	2	3	4	5
3. İnsanlar çoğunlukla arkadaşlık ilişkilerini boş zamanlarında geliştirirler	1	2	3	4	5
4. Boş zaman aktiviteleri sağlığa katkı sağlar	1	2	3	4	5
5. Boş zaman aktiviteleri mutluluğu artırır	1	2	3	4	5
6. Boş zaman çalışma verimini artırır	1	2	3	4	5
7. Boş zaman aktiviteleri enerjiyi yenilemeye yardımcı olur	1	2	3	4	5
8. Boş zaman aktiviteleri kişisel gelişim için bir araç olabilir	1	2	3	4	5
9. Boş zaman aktiviteleri bireylerin rahatlamasına yardımcı olur	1	2	3	4	5
10. İnsanlar boş zaman aktivitelerine ihtiyaç duyar	1	2	3	4	5
11. Boş zaman aktiviteleri sosyal ilişkiler için iyi bir fırsattır	1	2	3	4	5
12. Boş zaman aktiviteleri önemlidir	1	2	3	4	5
13. Boş zaman aktiviteleri ile meşgul olduğumda zaman çok çabuk geçiyor	1	2	3	4	5
14. Boş zaman aktivitelerim bana keyif veriyor	1	2	3	4	5
15. Boş zaman aktivitelerime değer veririm	1	2	3	4	5
16. Boş zamanım boyunca kendim olabiliyorum	1	2	3	4	5
17. Boş zaman aktivitelerim bana zevkli deneyimler sağlar	1	2	3	4	5
18. Boş zamanın benim için iyi olduğunu hissediyorum	1	2	3	4	5
19. Boş zaman aktiviteleri ile meşgul olmaktan hoşlanıyorum	1	2	3	4	5
20. Boş zaman aktivitelerim canlandırıcıdır	1	2	3	4	5
21. Boş zaman aktiviteleri ile sık sık meşgul olmanın uygun olduğunu düşünüyorum	1	2	3	4	5
22. Boş zaman aktiviteleri için harcadığım zamanın boşa geçmediğini hissediyorum	1	2	3	4	5
23. Boş zaman aktivitelerimden hoşlanıyorum	1	2	3	4	5
24. Boş zaman aktiviteleri dikkatimin tamamını alıyor	1	2	3	4	5
25. Boş zaman aktivitelerine sık sık katılıyorum	1	2	3	4	5
26. İmkânım olsa boş zaman aktiviteleri için harcadığım zaman miktarını arttırırım	1	2	3	4	5
27. Gelir durumum müsaade ettiği ölçüde boş zaman aktivitelerimde kullanmak üzere araç gereç satın alırım	1	2	3	4	5
28. Zamanım ve param yetse daha yeni boş zaman aktivitelerine katılıyorum	1	2	3	4	5
29. Boş zaman aktivitelerimde daha yeterli olabilmek için önemli derecede zaman ve efor harcarım	1	2	3	4	5
30. Seçme şansım olsa boş zaman ihtiyaçlarını karşılayan bir şehir ya da çevrede yaşarım	1	2	3	4	5
31. Plansız bile olsa bazı boş zaman aktivitelerine katılıyorum	1	2	3	4	5
32. Boş zaman aktivitelerini daha iyi yapabilmek için bir seminer ya da kursa katılabilirim	1	2	3	4	5
33. Boş zaman aktiviteleri ile meşgul olmak için boş zamanımın artması gerektiğini düşünüyorum	1	2	3	4	5
34. Meşgulken bile boş zaman aktivitelerine katılıyorum	1	2	3	4	5
35. Boş zaman aktivitelerine yönelik eğitim ve ön hazırlık için zaman harcayabilirim	1	2	3	4	5
36. Diğer aktiviteler arasında boş zamanıma yüksek öncelik tanırım	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Hediye İLGEN
Doğum Yeri ve Tarihi : 02/08/1990 - Bergama

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi – Beden Eğitimi ve Spor
Yüksekokulu – Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği,
2012 - 2016
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü –
Beden Eğitimi ve Spor A.B.D. 2016 - 2018
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel :
Faaliyet/Yayımlar : TAFİSA, HERKES İÇİN SPOR, 2.BALKAN
HERKES İÇİN SPOR FESTİVALİ, Sertifika, 10-
14.05.2012 (Uluslararası)

4.International Conferance on Science Cultutre and
Sport, Katılım Belgesi, Ohrid, Sertifika, 22.06.2015 -
26.06.2015 (Uluslararası)

TÜRKİYE HERKES İÇİN SPOR ÇALIŞTAYI,
Genel halk sağlığı açısından spor ve fiziksel
aktivitenin önemi,Dezavantajlı grupların (engelliler,
yaşlılar, mahkûmlar, sokakta çalışan çocuklar,
göçmenler, vb) toplumsal entegrasyonu açısından
sporun önemi,Toplumsal kalkınma ve refah açısından
sporun önemi,Spor hizmeti sağlayan kurum ve
kuruluşların eşgüdüm sorunları,Geleneksel ve
kültürel nitelikli fiziksel etkinliklerin korunması ve
yaşatılmasının önemi,Çalıştay başlığı ile ilgili diğer
konular., ANKARA, Çalıştay, 10.03.2015 -
12.01.2016 (Ulusal)

Aldığı Ödüller : Hizmet ödülü, Uluslararası bilim kültür ve spor
derneği, 2015

İş Deneyimi

Stajlar :
Çalıştığı Kurumlar :

Projeler ve Kurs Belgeleri : HERKES İÇİN BOL BOL HEMSBALL, Diğer kamu kuruluşları (Yükseköğretim Kurumları hariç), Araştırmacı, , 01/04/2016 - 15/06/2016 (ULUSAL)

1.kademe Yoga Antrenörlük Belgesi, Türkiye Herkes İçin Spor Federasyonu, Sertifika,

1.Kademe Wellness Antrenörlük Belgesi, Türkiye Herkes İçin Spor Federasyonu, Sertifika

:

İletişim

E-Posta Adresi : hediyeilgen@hotmail.com

Tarih : .../...../.....(Tez sınav tarihi)